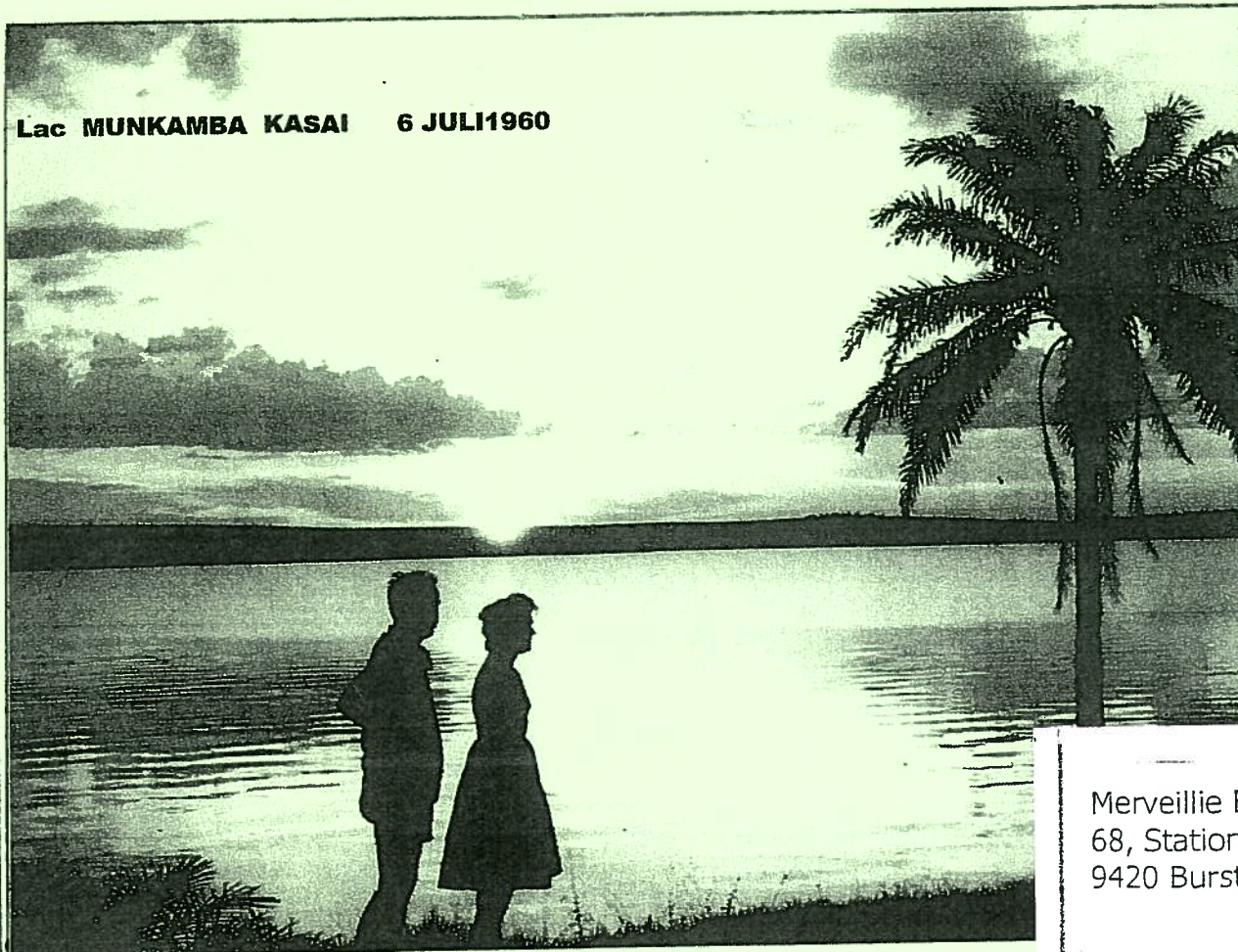

juni - juli aug.2015
Driemaandelijks
Afgiftekantoor
Oostende Centrum
PG13037

Belgie-Belgique
PB - PP
8400 Oostende
Centrum
BC 31540

DE MOHIKAAN

Lac MUNKAMBA KASAI 6 JULI1960

Merveillie Eddy
68, Stationstraat
9420 Burst

**Ledenblad en nieuwsbrief
Vriendenkring
West - en Oostvlaamse
Koloniaal en Missionarissen**

V.U. Bob Vanhee - Visserskaai 45/3.2 - 8400 Oostende
bobliv@skynet.be tel. 059/266167

BLADWIJZER- Nr. 3/2015 - JUN -JUL- AUG- LUSTRUM

(alle auteurs zijn persoonlijk verantwoordelijk voor hun ingezonden teksten en bijdragen)

- 1) – kaft: Speciaal Lustrum nummer.
- 2) – Inhoud van huidige en ook volgende MOHIKAAN ledenblad september ek.
- 3) – We zijn niet over één nacht ijs gegaan (Chef derMohikanen)
- 4) – Eerste mislukte poging oprichting Vriendenkring in 1985 (Bob Vanhee)
- 5) – Editoriaal door hoofdredacteur Boudewijn Eggermont + 5'
- 6) en 7– Jonge Koloniale (ATA Lucien Hoeree)
- 8) en 9) – Vergeten Mensen door J.&J.De Meester
- 10– Democratie versus Dictatuur (Boudewijn Eggermont)
- 11)-12) en 13)– Het VLAAMS in Congo (Vrije tijd Historicus Eddy Merveillie)
- 14)tot 17)– “Vergeten Wapenbroeders: de Dragers “ (Louis Jaspers.)
- 18)tot 21)– “ Per fiets door Rwanda en Congo (Marc Scheldeman)
- 22)en 23)– “Les cent mille Briques “ van Kasangani (Eddy Merveillie)
- 24)tot 27)– De Evacuatie van Njili Airport/ Juli1960 (H. Van Kerckhoven)
- 28)en 29)–“ Afrika laat je nooit los “ (Willy Alenus)
- 30) en 31)– Een dag in de Congolese brousse (Ministerie van Koloniën- 1951)
- 32) – Never ending Story : Lumumba in Oostende
- 33) – Uitnodiging “ DIPENDA BBQ- TEN STUYVER OOSTENDE op 5 juli (zie geel bijblad)
- 34) – “ In Memoriam “ : zes Mohikanen verlieten ons ...
- 35) – Ledenlijst van de *steunende* Mohikanen.
- 36) –“ Je leeft maar één keer” (Pablo Neruda)

Overzicht van ons september 2015 nummer:

- Mijmeringen over de “ crisis “ door Boudewijn Eggermont
- Retrospectief: de koloniaal Jef Geeraerts
- Zanger Jef Elbers en .. Leopold 2
- “ ons is het erns “.... blank Suid Afrika in de branding
- foto reportages BBQ 5 juli- en De Pinte 22 augustus ek
- Congo van David van Reybrouck onder de “ loupe”
- “-Wij zijn niet alleen”: Nieuws van de Koloniale Vriendenkringen...

Deze NIEUWSBRIEF is uitgegeven door een feitelijke vereniging
VRIENDENKRING WEST- EN OOSTVLAAMSE KOLONIALEN EN MISSIONARISSEN
BIJDRAGEN: Gewoon lid + abonnement ledenblad € 9 -
Familie(hoofd en bijlid) € 15-
Steun- of Erebijdrage € 25-
Buitenland € 25-
te storten op rekening ARGENTA BE 50-9730-3024-3018

We zijn niet over één nacht ijs gegaan

In het jaar 1985 waren we 25 jaar "WEG UIT ONZE CONGO" ...

In de media zagen we een kortstondige opflakking van belangstelling voor het tragisch gebeuren, een kwart eeuw terug. De "Gangreens" bleven maar best-sellers.

Het weekblad "Panorama" voorloper van het hedendaagse "Dag Allemaal" liet twintig oud- koloniale aan het woord: ik kreeg zelfs tweemaal de kans een oproep te doen om in Vlaanderen "de rangen te sluiten en een grote Koloniale Vriendenkring op te richten..." (zie blz.) Ik kreeg 8 reacties HET WAS BLIJKBAAR VOORBIJ, helaas!

In 2007, intussen terug Oostendenaar geworden, werd ik voorzitter van VLAS (Vlaamse Actieve Senioren) en smokkelde er een harde kern van een dertigtal oud-kolonialen binnen, die mij vroegen een eigen West-Vlaamse club op te richten..

Op 10 juni 2010, een halve eeuw "Dipenda cha cha cha", bracht mij op het idee een herinneringswake te houden met een onmisbare MOAMBE natuurlijk. Bijna 200 aanwezigen en een algemene oproep een solide blijvende Vriendenkring op te richten... Zo kwam "DE MOHIKAAN" ... Het was een gok en de rest kennen jullie...Oost-Vlaanderen sloot zich bij ons aan, ook de Missionarissen.

En – onverhoopt – vieren we nu op 5 juli onze EERSTE LUSTRUM!

Bob Vanhee "– Chef Mohikaan "

-4-

Wij, de laatste der Mohikanen

Wij, de laatste der Mohikanen

Wij, de laatste der Mohikanen

Wij, de laatste der Mohikanen

Wij, de laatste der Mohikanen

Gij en ik

Waar vier vlamingen in de vreemde samenwonen richten ze een kring op,
WELNU, WIJ WAREN ER MET 1 0 0.0 0 0 !

In Vlaanderen heeft iedereen; de duivenmelkers, vogelpikkers, kakus-
kwekers, zijn vereniging, zijn vriendenkring, kortom een B A N D .
Welnu, wij Vlaamse oud-kolonialen, die zoveel méér gemeens hebben dan
ergens een hobby, hebben alleen maar de necrologie in de gazet...

Nochtans bestaan er in franstalig België een tiental 'amicales' of
'fraternelles' van anciens die meestal zeer goed 'draaien'...

Hier en daar bestaat wel een groepje van plaats- of beroepgebonden
kolonialen die voor een moambe wel eens samen komen, zonder veel or-
ganisatie of toekomstplannen en waar steeds dezelfde bij zijn, maar
wat erger is: waar steeds dezelfde NIET BIJ ZIJN...

GAAT DAAR ECHT NOOIT IEMAND IETS AAN DOEN VOORALEER HET TE LAAT IS ?

Zeg niet : wil je nu echt een kring beginnen voor een 'ras' dat aan
het uitsterven is??? Iets oprichten voor nostalgiekers???

Zelfs voor uitstervende nostalgiekers van onze soort is 't de moeite!
Maar ook voor de duizenden jongeren van nu die binnen enkele jaren
blij zullen zijn ergens terecht te kunnen waar ze begrepen worden...

Zullen dan wel binnen enkele jaren zoveel van ons jongeren weer in
Afrika werken ? Welnu, als dit niet zo zal zijn dan zal er van Zaire
niets meer overschieten en... geloof me, van België al niet veel meer.

Enkele mensen "aan wiens hart nog wat van die rode aarde kleeft" zijn
het eens daaraan iets te doen. Als U, of iemand uit uw omgeving, er
iets voor voelt, op eender welke wijze mee te spelen, zij het in de
nabije of verre toekomst, laat dan iets horen.

Hiervoor mijn oprechte dank.

Bob Vanhee - oud territoriaal - 1955/1975

Dat was in 1985. Deze oproep verscheen in het weekblad " Panorama " op 200.000
exemplaren in gans Vlaanderen: slechts 8 oud-kolonialen reageerden!

Van waar dan het fiasco in 1985 en het groot succes in 2010 ? ...

HET JUISTE MOMENT – OP DE JUISTE PLAATS EN MET DE JUISTE MENSEN !

EDITORIAAL

H.M. Stanley

Jaloersheid is de nagel op de kop waarmee Stanley in 1903 de bitsige kritiek van de Engelsen op Leopold II typeerde. Jaloersheid is immers een krachtige drijfveer die al onnoemelijk veel leed veroorzaakt heeft tussen de mensen. De mensenkenners die in Babylon de Joodse bijbel bijeen schreven, hebben er het accent opgelegd door de kinderen van Adam en Eva, dus het prille begin van de mensheid na het paradijs, elkaar de kop te laten inslaan. Kaïn kon het niet aanzien hoe zijn broeder Abel meer succes had dan hij en toen ging het maar om wat platte rook. Toegegeven, de Engelsen hadden meer redenen om jaloers te zijn dan die twee broers uit het oud testament.

Vooreerst was er de kwakkel van Queen Victoria die Stanley wandelen stuurde en aldus een enorm stuk Afrika voor haar land verloor. Congo was met zijn belangrijke rijkdommen die lagen te slapen in afwachting dat er iemand leven in bracht een nog totaal onbekend gebied. Stanley deed zijn opwachting bij zijn koningin nadat hij vertrekkend van Zanzibar Congo geheel doorkruist had en in Boma toekwam in 1877. Dan wist nog niemand wat er in de grond stak in de streek van Katanga om van al de rest niet te spreken.

De Britse Cecil Rhodes had toch een fijne neus. De protestantse zendelingen hebben hem laten weten dat er koper in de grond stak in Katanga want de inlanders maakten de bekende "croisettes" als "bruidschat" wat simpeler was dan weerbarstige geiten over lange afstanden te verslepen. In 1890 toonde Rhodes plots een sterke interesse in Katanga. Hij beweerde dat de streek nog onbezet was, dus vrij voor de eerste die er toekwam. Leopold II heeft zich moeten reppen en heeft diverse expedities gestuurd naar de streek (Le Marinel, Delcommune, Stairs, en Bia-Francqui). In enkele weken werden 53 akkoorden gesloten met de lokale chefs. De geoloog Jules Cornet maakte deel uit van die zendingen en dan kwam het besef van de ongelooflijke rijkdom aan erts. Men noemde het een geologisch schandaal.

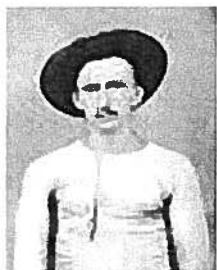
De Engelsen keken voor een tweede keer op hun neus. Ze kwamen weer iets te laat. Men zou voor minder gefrustreerd worden.

Daar kwam dan nog bij dat Liverpool sinds geruime tijd het monopolie van de ivoorhandel en latex had. Door de decreten van 1891 en 1892 van Leopold II verplaatste die handel zich naar de haven van Antwerpen. Daarmee heeft Leopold II de kans verkeken ereburger benoemd te worden van Liverpool.

Hij had begrepen dat de Engelsen niet te betrouwen waren. Om de Engelse invloed op een laag pitje te houden maakte hij de protestantse zendelingen het leven eerder zuur terwijl de katholieke Belgische missionarissen alle steun kregen. De paters van Scheut op kop. Hij is zelfs persoonlijk naar hun procureur gegaan om hun medewerking te vragen. Het immense land moest bezet worden en liefst met eigen Belgen om het onderwijs en de gezondheidszorg van de inlanders aan te pakken.

P. Le Marinel

A. Delcommune

capitaine Stairs

E. Francqui

Dat allemaal samen verwekte wrok bij de Engelsen die in de 19^e eeuw gewoon waren te bekomen wat ze wilden. Ze overheersten de hele wereld en dan had dat koninkje van dat klein landje dat ze zelf nog in elkaar geknutseld hadden tegen Frankrijk, nog wel de pretentie een Afrikaans land in te palmen welk 80 maal groter was dan zijn eigen landje. Daarbij deed hij dat heel alleen, zonder de steun en bijstand van zijn eigen bevolking. *Shocking*. Die wrok moet diep gezeten hebben bij de Engelsen om zo laaghartig te werk te gaan.

Hun strategie bestond er in door een sterk negatief beeld te scheppen van het beleid van Leopold in Congo, te bekomen dat de "Wereld" zou geschokt zijn en Leopold zijn Congo zou afnemen die hem toegekend werd in 1885 tijdens het verdrag van Berlijn.

Ook de Fransen zaten te azen op onze Congo, maar die bleven beschaafder dan de Britten en rekenden eerder op een financieel failliet. Maar ook dat lukte niet, ofschoon het wel nipt werd op een gegeven moment. Een zware lening van de Belgische regering en mister Dunlop met zijn rubber banden brachten de redding.

Roger Casement

Edmond Morel

Mark Twain

Casement, Morel, Twain zijn woest te werk gegaan. Het heeft niet mogen baten. Wat ze wel bekomen hebben is dat ze aldus een sfeer geschapen hebben waarin de zogenaamde anti-kapitalisten voer gevonden hebben om ons koloniale tot op vandaag als verstotelingen van de aarde te beschouwen. Die linkse weigeren halsstarrig ook maar één realisatie van onze aanwezigheid onder de tropen te erkennen. Ze getuigen aldus van intellectuele oneerlijkheid. Al de anderen hadden zich verrijkt met driehoeks-slavenhandel, terwijl de Belgen de verschrikkelijke arabische slavendrijvers met een moeilijke en kostelijke strijd verjaagd hadden. En toch zijn wij de enige slechterikken...

Casement, als Brits consul lanceerde de grove leugen van de handafkapping van het jongetje Epondo en eiste onmiddellijk dat de kolonie zou verdeeld worden onder de grote naties. Een internationale commissie ging ter plaats de aanklacht onderzoeken en verklaarde dat het om leugens ging. Leopold werd zelfs nog gefeliciteerd voor zijn werk. Casement werd dus terug gefloten maar wordt vandaag bij ons toch nog geloofd. Men weet wel niet dat hij zijn leven eindigde al bengelend aan een strak touw rond zijn nek in de *Tower of London*. → *the Boy*

Morel was een journalist betaald door de Handelskamer van Liverpool die een groot deel van hun havenactiviteiten verspeeld had aan Antwerpen. Dat is toch wat laster waard? Tijdens een reis door de Verenigde Staten wist hij de naïeve Mark Twain te overtuigen die alles slikte wat hem wijs gemaakt werd door Morel, zonder het minste nazicht, en toen zijn idioot stuk schreef: "de alleenspraak van koning Leopold"

Vroeger was het van "Wie zonder zonden is werpe de eerste steen en iedereen trok zich beschaamd terug". 2000 jaar later heeft men minder scrupules. Er heeft wel ondertussen een technische evolutie plaats gehad. Men werpt niet meer met stenen, in Europa toch, maar wel met modder. Stenen kwetsen uitwendig, modder inwendig. Toch nog liever modder. Dat wast af.

Boudewijn Eggermont

Bron: "Congo - l'Autre Histoire" door Charles Léonard

* was *Der Nationalist*

Jonge kolonialen

Blanke kleuters hadden in Congo een éniġ mooie tijd, vooral in de brousse. Ze groeiden er op als kleine Mowgli's in een warme zonnige natuur, een beetje wild. Ze werden aanbeden door de boys en ravotten met de zwarte kinderen. In de brousseposten woonden maar een handvol blanken en die leken wel één grote familie. Het internaat vonden de kinderen een droevige tijd, al hebben sommige een goede herinnering aan paters of zusters met vooruitstrevende opvattingen. Vooral de jeugdbeweging maakte veel goed. Als ze in België studeerden verlangden ze naar de grote vakantie in Congo. School lopen in België was niet altijd prettig, niet alleen wegens de overschakeling van Frans naar Nederlands, maar ook omdat ze hier weinig of geen vrienden hadden. Ze hadden heimwee naar de joviale omgang onder de blanken in Congo en waren boos dat ze voor uitbuiters en racisten werden uitgescholden. In Congo werd van hen thuis en op school respect geëist voor de zwarten.

Nieuwe kolonialen vertrokken meestal dadelijk na hun militaire dienst naar Congo. Zin voor avontuur was niet altijd hun voornaamste motivatie maar hoorde er toch altijd bij, ook bij religieuzen. Het tekort aan werkgelegenheid in het naoorlogse België zette velen aan om de stap te doen, want Congo had na de oorlog hoge nood aan jonge kaders. Allen voelden zich aangetrokken door de vrijheid, de ruimte, de mogelijkheid tot initiatief en creativiteit in Congo.

Beambten of maatschappijagenten begonnen meestal hun loopbaan in een broussepost, diep in het binnenland. Daar woonden hooguit één of twee andere blanken, soms met een gezin, maar vaak was de beamtbe of agent er alleen. De meeste maatschappijen lieten hun vrouw pas na 6 maanden overkomen. Alle beamtben waren driekwart van de tijd op rondreis en mochten hun post enkel om dienstredenen verlaten. Er was noch elektriciteit noch waterleiding noch telecommunicatie. De woningen waren slechts grote hutten met bladerdak en aarden vloer en muren. De enige band met de buitenwereld was de wekelijkse koerier.

De jonge beamtbe of agent kreeg zware opdrachten zoals de orde handhaven, gerechtelijk of geneeskundig onderzoek doen, belastingen innen, verplichte teelten controleren of een plantatie of fabriek runnen. Hij stond er altijd alleen voor, ook voor belangrijke beslissingen. Voor sommigen was die eenzaamheid erg moeilijk om dragen en bij enkelen eindigde het met zelfmoord. Er werd van hen een strenge persoonlijke tucht geëist en niet zelden werd er een wegens drankmisbruik of erger teruggestuurd naar België. Sommigen namen een Congolese vrouw in huis, een 'ménagère', en betaalden om problemen te voorkomen aan haar vader een bruidschat. Veel gewestbeheerders sloten er de ogen voor en sommige moedigden het zelfs aan, toch dreigden er enkele met tuchtmaatregelen.

De plaatselijke bevolking aanvaardde niet altijd wat hen opgelegd werd, maar agenten en beamtben moesten zich doen gehoorzamen. Hun gezag hing grotendeels af van hun luisterbereidheid en hun vaardigheid met palaveren. Veel broussards interesseerden zich in de lokale gebruiken en gingen graag praten met de dorpsoudsten, 's avonds bij een vuurtje. Sommige gebruiken waren voor ons onaanvaardbaar, zoals de pootjes breken van een antiloopte opdat het niet zou gaan lopen, een dorp van uitsluitend mensen die van hekserij waren beschuldigt, een gehandicapte boreling laten verwijnen, een vrouw afranselen omdat ze een levenloos kind heeft gebaard,...

In grotere posten en in de steden was er voor de blanken meer comfort en sociale activiteit. De kolonisatie ging met reuzenschreden vooruit: overheid, leger, missies, onderwijs, gezondheidszorg en voedselvoorziening bereikten de verste uithoeken van Congo, mede dankzij een efficiënt verkeersnet te land, te water, per spoor en per vliegtuig. Het aantal geëvolueerde Congolezen nam zeer snel toe. Klerken, kapiteins, meestergasten, onderofficieren, machinisten, verplegers, enz. vormden een wereld apart en mengden zich niet onder de blanken, de sociale kloof was te diep. De winkels waren niet verboden voor zwarten, maar veel te duur voor hen. Sommige blanken verheelden hun minachting niet voor Congolezen en die werden wellicht daardoor arroganter.

De Vietcong voerde in Vietnam een guerrillaoorlog tegen de Fransen en de Mau-Mau in Kenia tegen de Britten. De koude oorlog bracht NATO en Warschaupact tot stand. USA en Sovjet-Unie steunden de onafhankelijkheidsbewegingen in de koloniën en mandaatgebieden van Azië en Afrika. Elk jaar werden er meerdere onafhankelijk. In Congo had men bij gebrek aan kranten van dat alles weinig weet en op de radio gaf de overheid weinig nieuws dat de Congolezen op 'ongezonde' gedachten kon brengen. Bij de vlaggegroet elke morgen in elke post werd alleen de Belgische vlag gehesen. Maar veel Congolezen leken vaak beter op de hoogte dan de blanken.

Alle Congolezen bleven ondergeschikt aan blanken en de frustratie van de geëvolueerden nam dreigende vormen aan. De gouverneur generaal stuurde in 1955 naar alle ambtenaren een rondschriven waarin hij aandrang op sociaal contact tussen blank en zwart. Hij liet Lumumba, Kasavubu en Mobutu de Pan-Afrikaanse conferentie in Ghana bijwonen en benoemde Congolese commissarissen voor de jeugd en de informatie. Missionarissen, ambtenaren en agenten lanceerden initiatieven van sport, jeugdbeweging of studiering. De KU Leuven richtte de universiteit Lovanium op. Scholen, jeugd- en studentenbewegingen promootten een 'gezond' Congolees patriottisme. Expo 58 in Brussel gaf de Congolezen een identiteit. Een 'statut unique' voor blanke en zwarte ambtenaren kwam ter studie.

De Congolese onafhankelijkheid bleef voor de meeste blanken een verre toekomst, zoals het dertig-jarenplan van professor Van Bilsen. De roep van generaal de Gaulle: "*Vous voulez l'indépendance? Je vous la donne!*", de bloedige onlusten van januari 1959 in Kinshasa en de belofte van koning Boudewijn brachten totale ontuchtering. Eind 1959 werden verkiezingen gehouden in de chefferiën, gewesten en steden. In de aanloop ervan beloofden de politieke partijen aan hun kiezers dat al de bezittingen van de blanken, ook hun vrouw en kinderen, zouden worden verdeeld. Door die onzin liep de spanning op bij blank en zwart, en eerder goede relaties werden stroef. In Kisangani waren er zware onlusten en veel gewonden, ook onder de blanken. Veel blanken verscheepten hun waardevolle goederen naar België en wie in die tijd met verlof naar België ging nam alles mee. Het gezag van beambten, agenten en missionarissen verminderde zienderogen.

In januari 1960 organiseerde de Belgische regering met enkele Congolese politieke leiders een Rondetafelconferentie in Brussel en legde de komende Congolese staatsordening vast. Dadelijk daarna werden in Congo de parlementsverkiezingen georganiseerd. De schoolvakantie werd met een maand vervroegd en de uittocht van vrouwen en kinderen begon. De kapitaalvlucht nam toe en de uitvoer van deviezen werd bemoeilijkt. Veel blanken kochten een wapen.

Op 30 juni 1960 werd Congo onafhankelijk. Lumumba betoogde in zijn toespraak dat de strijd nog niet gestreden was. Een week later miltte in Thysstad een eenheid van het leger. Tientallen vrouwen werden verkracht, talloze ambtenaren mishandeld en door hun ondergeschikten uit hun ambt ontheven. Weldra stond heel Congo in vuur en vlam. De blanken vluchtten alle kanten uit. De in Congo gelegeerde Belgische para's kwamen tussen. Lumumba verbrak de diplomatieke betrekkingen met België en vroeg troepen aan de UNO. Ook die kwamen tussen. Een paar maanden later had de helft van de blanken Congo verlaten. Tot op heden zaaien oorlogen er dood en vernieling. Buurlanden gooien zich in de strijd om gebied en grondstoffen.

Vele duizenden blanken hebben in Congo geloofd en van Congo gehouden. Hun inzet, opleiding, ervaring en investeringen waren voor Congo ontzaglijk belangrijk. Ze hebben Congo noodgedwongen verlaten en velen hebben er alles verloren wat ze bezaten. Sommige Congolezen hebben ons verweten hen in de steek te hebben gelaten en ook heel wat oud-kolonialen stelden zich die vraag. De missionarissen zijn gebleven maar dat heeft 300 van hen het leven gekost.

De meeste kolonialen waren jong in 1960 en vonden snel werk in België, want de Golden Sixties hoefden creatieve, ervaren kaders. Maar ze hadden heimwee naar hun jeugd in Afrika, naar de stralende zon, de ontzaglijke ruimte, de ontembare natuur, de ongedwongen omgang en de wederzijdse hulp ongeacht rang, stand of taal.

Lucien Hoérée, A.T.A.

VERGETEN MENSEN

Er is iets uit ons verleden in BK dat maar zelden publiekelijk onder de aandacht gebracht werd.

Wat is er gebeurd met de zwarte medewerkers die ons soms gedurende zeer lange tijd uitstekend bijgestaan hebben, zowel op privé als op ambtelijk of zakelijk gebied?

Meestal waren ze zeer bekommerd om ons welzijn, en de grote meerderheid ervan was erg trouw. Ook van onze kant was er zo goed als altijd respect en vertrouwen.

In deze bijdrage wil ik het even hebben over twee mensen die tijdens tien jaar zo goed als voortdurend in onze nabijheid vertoefden, en ons steeds- desnoods en uitzonderlijk ook 's nachts- ten dienste stonden.

Elke ex-koloniaal weet dat het klimaat een ernstige dobber was voor westerlingen en zware lichamelijke arbeid zo goed als onmogelijk. Voor dergelijke taken hadden wij personeel in dienst. Huishoudelijk noemden wij die personen "boy". Om elke verkeerde interpretatie hiervan te vermijden voeg ik hier toe dat deze mensen door ons betaald en behandeld werden zoals de vrij strenge wetgeving het voorschreef.

Bij onze eerste aankomst in Kongo werden ons door de dame van de Gewestbeheerder een paar dienstboden voorgesteld, waarvan zij hoopte zoals ook wij het hoopten, dat ze aan onze verwachtingen zouden voldoen. De eerste, de cook of keukenboy was een reeds oudere man die vrij aardig kon koken, en samen met onze eigen traditionele voedingswaren ook de inlandse producten verwerkte in zijn gerechten. De tweede man, de huisbediende was belast met andere taken die in elk gezin voor de hand liggend zijn zoals: schoonmaak van het huis, wassen, opmaak van bedden etc. Hun namen: Penga en Makufu. Deze twee personen waren hoofdzakelijk hulp voor mijn echtgenote.

Hoe het met hen verliep leest u verder.

Een andere man, mijn persoonlijke rechterhand voor wat in hoofdzaak de omgang met de dorpelingen was, en die betaald, gevoed en gekleed was door het Bestuur was mijn "planton".

Speciaal elke territoriaal weet hoe belangrijk de planton was. Hoewel zichzelf minstens één van de meest gebruikte inlandse talen spraken, kenden wij niet de specifieke taal van elk van de verschillende stammen in de gebieden waar wij werkzaam waren. De planton kende die veelal wel, en trad op als tolk als onze talenkennis het liet afweten. Ook groeide beetje bij beetje een persoonlijk band met hem. Hij was het meest geschikt om ons in te lichten over de mentaliteit van zijn landgenoten, en ons in te lichten over misdaden en ongerechtigheden door sommige dorpelingen. Hij was als een tweede ik.

Mijn eigen planton, Mawapia genaamd, heeft mij trouw bijgestaan van 1950 tot 1960.

Om nu even verder te gaan met de huisbedienden "de boys". Reeds na enkele maanden bleek dat de verstandhouding tussen de "cook" en de huisboy verre van ideaal was, en dat regelmatig ernstige discussies tussen beiden ontstonden. Op een bepaald ogenblik moesten wij in het belang van de lieve vrede de huisboy ontslaan. Korte tijd deed de keukenman zoveel mogelijk alle taken. Tot wij enkele tijd later ontdekten dat hij zich ruimschoots bediende van onze voedselwaren voor eigen gebruik. Op een dag kwam ik in de primitieve keuken en stelde vast dat Makufu een tiental broodjes in het vuur geworpen had om te vermijden dat ik zou ontdekken dat hij deze voor zichzelf gebakken had. Ik was niet zozeer geërgerd dat hij iets van ons eten voor zichzelf gereserveerd had, maar wel door het feit dat hij kostbare etenswaar weg had gegooid puur om een reprimande van ons te vermijden.

Om dit voorval, maar ook omdat wij reeds lang zeker waren dat hij regelmatig in onze voedselvoorraden zijn gading vond voor eigen gebruik of misschien wel voor een mini-handeltje, en hij vaak half of helemaal beneveld op het werk verscheen; achtten wij het gewenst hem te ontslaan.

Dat hebben wij meteen gedaan, maar toen zaten wij zonder huispersoneel. En in overleg besloten mijn vrouw en ik dat wij een radicale maatregel zouden nemen. Ik stuurde mijn planton Mawapia naar het nabijgelegen dorp met de opdracht twee jonge mannen te vinden die bereid waren opgeleid te worden als keuken- en huisbediende. 's Anderendaags 's morgens kwamen twee jonge twintigers zich presenteren, gekleed in de traditionele lendendoek van de Bashi Lele. Zij hadden helemaal geen voorkennis over het leven als huisbediende bij Europeanen. Kenden ook geen Frans maar hadden wel het lager onderwijs gevolgd in hun dorpschooltje en konden dus lezen, schrijven en rekenen. Hun namen: Edouard en Joseph, Europese voornamen want ze waren christenen, gedoopt door missionarissen (Katholiek of Protestant).

Jacqueline leerde hen alles wat tot hun taken zou behoren en ze waren pienter genoeg om zich snel aan te passen tot onze grote voldoening. Joseph was de keukenman en Edouard de huisbediende. Wij zorgden ook voor gepaste kledij voor werk en opdiening aan tafel. Gedurende anderhalf jaar ging alles naar wens, maar ineens werd de relatie tussen die twee mannen gestoord tot het bijna op vechten kwam. Voor de lieve huisvrede besloten mijn vrouw en ikzelf dat één van beide bedienden moest ontslagen worden. De cook ging eruit omdat wij merkten dat hij het meestal was die de rust verstoorde. Edouard mocht blijven, en wij stelden hem voor dat hij alle taken op zich zou nemen. Als compensatie voor de meer-arbeid die hij zou moeten presteren betaalden wij hem een dubbel loon. Binnen de kortste tijd was hij helemaal ingewerkt en is tot het einde toe bij ons gebleven.

Een kleine anekdote. Edouard was in die jaren ook gehuwd. Zijn vrouw en mijn echtgenote waren ongeveer in dezelfde periode bevallen. En Niaslonga, de vrouw van Edouard kwam bijna dagelijks kijken hoe mijn vrouw omging met de kleine, en zij bootste zoveel mogelijk alles toe bij haar eigen baby. Mijn vrouw gaf haar regelmatig ook babykleertjes en raad. Wat de moeder en de vader erg op prijs stelden en fier over waren.

Toen wij na de reglementaire drie jaar met vakantie gingen naar "mPutu" (België) betaalden wij de jongen drie maanden voorschot, met de belofte dat hij hetzelfde bedrag zou krijgen bij onze terugkomst. Dit om zeker te zijn dat hij geen nieuwe werkgever zou zoeken, en terug zou komen bij ons. En ja, hoor, zes maanden later stond hij ons op te wachten bij het treinstation of bij het Gewestkantoor, samen met mijn planton.

Een kleine anekdote over de huisbediende. Kort nadat hij in dienst getreden was had mijn vrouw chocolademelk bereid, wat de kok later zelf kon. Maar die eerste keer gingen wij aan tafel, en de huisbediende bracht de chocomelk heel voorzichtig binnen in een diep soepbord. Wij waren vergeten hem te zeggen dat zoiets op tafel gebracht werd in een kan. Dit om de totale onwetendheid over Europese gebruiken van deze jongens te illustreren. Er moet aan toegevoegd worden dat ze snel leerden, en geëvolueerd zijn tot bekwame bedienden. Dank zij het geduld van mijn vrouw om hun alles te leren over hun taken.

-9-

De dag van de Dipenda was ik na de kleine plechtigheden in Kakumba, *hoofdplaats(!!!)* van de sector, alleen vertrokken naar Tshikapa. Toen was mijn echtgenote sedert Mei 1960 om veiligheidsredenen reeds naar België teruggekeerd. De Bampende uit mijn sectoren waren reeds in opstand.

Ik heb nooit meer iets van onze trouwe hulpen vernomen. En nog steeds leeft bij ons de vrees dat ze door opstandige militairen of fanatieke dorpelingen beschouwd zijn geworden als "collaborateurs", mishandeld en helaas misschien vermoord zijn geworden. Zelf ben ik noodgedwongen niet meer teruggekeerd naar Kakumba. Wij werden samen met vele andere Europeanen door opstandige militairen gearresteerd en enkele dagen later het land uitgejaagd. Daardoor zijn we ook al onze bezittingen kwijt geraakt. De omstandigheden waarin dit alles gebeurd is zal ik eventueel in een latere bijdrage en in geval van interesse meer gedetailleerd vertellen.

Laat mij eindigen met een diepgemeend gevoel van spijt over wat onze twee naaste en vertrouwde medewerkers waarschijnlijk overkomen is. Wij denken nog vaak aan hen.

-Jakoba(Jacqueline) en Jaak De Meester Callebert

Jaak en Jacoba De Meester, die zoals zovelen onder ons, Congo moesten verlaten met alleen maar 'handbagage' hebben jammer genoeg geen enkele foto meer van hun trouw huispersoneel, zamu of planton... Anderen zoals Lieve en ik hadden meer geluk. Twintig jaar lang hadden we buitengewone mensen in dienst. Hierboven een foto van onze 'papa Léonard en mama Rosalie', beiden Baluba-Kasai in Lubumbashi 1970. Op vandaag hebben we nog steeds een goed contact met hun kleinkinderen verspreid over de Congo, Zambia en... Zuid-Afrika. Een diaspora... In volgende Mohikaan komt het ongelooflijke verhaal van deze familie.

EN DAAROM D E Z E O P R O E P :

Wie bezorgt ons verhaaltjes, anecdotjes en fotos van hun Congolese Werknemers: boys (kok, tuin, was, make...) Wie had vrouwelijk personeel? Ik doe vooral beroep op onze missionarissen want zij zijn toch meestal 'met pak en zak' naar huis kunnen terugkeren. Zij hadden toch een bi'onder goede relatie met hun catechisten en monitoren...

Bij voorbaat mijn grote dank voor deze toevallige medewerkers want ik heb ze echt nodig. Na 5 jaar 'Mohikaan' geraken we... **UITVERTELD!**

-Bob Vanhee-

DEMOCRATIE versus DICTATUUR

Wij Europeanen zijn, na 2000 jaar, democraten in hart en nieren dank zij een excellent idee van de oude Grieken en de harde strijd die we gestreden hebben om zelf de macht in handen te krijgen. We houden helemaal niet van dictators. Nu, we zijn niet alleen. In onze Congo is er een ons welbekende Patrice Lumumba die behoorlijk last had van dictatoriale ambities. Hij was in de MNC van Cyrille Adoula en Joseph Ileo gestapt maar het duurde niet lang of zijn opdringerig karakter zorgde ervoor dat hij buiten vloog zoals destijds in één protestantse en twee katholieke scholen. Dan maar zijn eigen MNC-Lumumba opgericht. Welbespraakt en agressief, had hij zoveel succes dat andere dictators vonden dat Patrice over de schreef ging. Er werd dan snel een einde gesteld aan zijn opgang en zelfs zijn leven. Na een korte strijd tussen twee andere dictators, Kasavubu en Mobutu, was het natuurlijk degene die de wapens in handen had die het pleit won.

Er lopen op onze aarde heel wat dictators rond. Soms denken we dat we absoluut democratie moeten opleggen. Wegens het grote aantal zetelende dictators, moeten we selectief zijn. Er zijn er teveel om ze allemaal aan te kunnen. Na een grondige lectuur van het boekje van Machiavelli pikken we er één uit op basis van een geldige reden: eigenbelang. Voor de galerij is het niet moeilijk om iedereen voor de kar te spannen: zie eens wat een stoute dictator zijn volk zoveel leed aan doet. Als argument is dit voldoende om onze kant van de wereld in gang te zetten. De echte motivatie wordt sluw en angstvallig verzwegen. Om de waarheid te kennen vervalt men in de sfeer van de hypothesen. Zo kan men zich de vraag stellen wat Nicolas Sarkozy bezielde om de ietwat gekke Khadafi van Libyë ten val te brengen. Met menselijkheid zal het wel weinig te maken hebben. Er loopt een juridisch onderzoek in Frankrijk tegen Sarkozy. Zullen we wijzer worden?

Dictators omhelzen en ze daarna bevechten lijkt een risicovolle bezigheid te zijn. Libyë is vervallen in een onoverzichtelijke chaos waar niemand een einde kan aan stellen. Bijkomend probleem is dat vanuit de kusten van Libyë een stroom vluchtelingen op gang gekomen is die steeds maar aanzwelt. Met duizenden verdrinken ze in de Mare Nostrum en betalen een schandalig hoog bedrag om in de gammele bootjes te mogen stappen zonder zeker te zijn dat ze levend de andere kant zullen bereiken. Khadafi heeft jarenlang die mensenstroom tegen gehouden. Nu staat de deur naar Europa groot open. Zou Nicolas Sarkozy als volwaardige politicus, bij het zien van al die miserie die hij in gang gestoken heeft, slaappillen nodig hebben? Hij zeker niet, andere wel.

Vorig jaar waren er 200.000 sukkelaars die de oversteek waagden naar Europa. Er staan er dit jaar 500.000 te wachten. Men kan zich daarbij de vraag stellen waarom eigenlijk? De blanken waren in Afrika en bleken niet zinnens te vertrekken. Het werk was trouwens ver van af. Dan werd er rondgebazuind: de blanken buiten en we leven in een Afrikaans eldorado. Lumumba wist die utopie mooi te verwoorden. De essentie van zijn belofte was: de stelende Belgen buiten en wij allemaal rijk zonder werken. Die theorie moet dus herzien worden. Iets klopt niet. Onbegrijpelijk waarom de Afrikanen de blanken buiten joegen om na 50 jaar hun leven te wagen om weer tussen die blanken te komen leven. Ze nemen er dan nog ons regenachtig koud klimaat bij, zonder morren. Het was dus de moeite niet om ons wandelen te sturen.

Er is een andere dictator die vandaag in het middenin van de belangstelling staat: Bashar al Assad van Syrië. Als alawiet, een sekte van het sjiïsme, was zijn vader al aan de macht en die had al eens hardhandig moeten optreden tegen soennieten die vonden dat hij al lang genoeg de baas was. Weer een onbegrijpelijk geval voor ons. De christenen leefden sinds eeuwen vreedzaam en zonder zorgen tussen die alawieten. Vandaag moeten wij, die de naam hebben christenen te zijn, die alawieten gaan bestrijden zodat de soennieten de macht kunnen over nemen en de christenen buiten kunnen zetten als hun hoofd al niet afgesneden wordt (Koran 8:12). Zouden wij ondertussen, zonder het te beseffen, mini-soennieten geworden zijn?

Als men op TV ziet in welke belabberde staat de Syrische steden zijn, dan mogen wij blij zijn dat de manifestaties bij ons toch een heel stuk rustiger verlopen.

Een Mohikaan die er zijn latijn bij verliest.

Het Vlaamsch in den Kongo

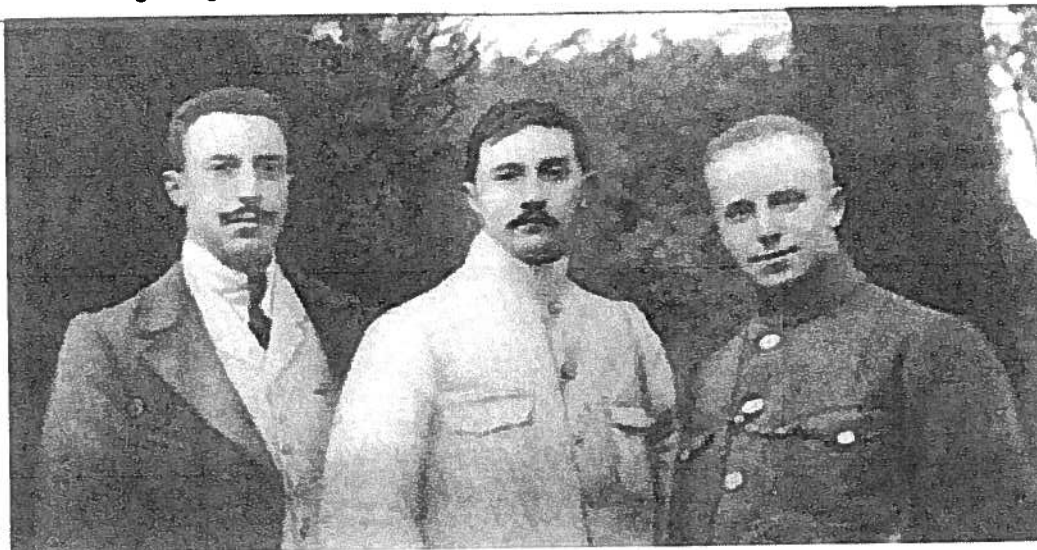
Als zelfbewuste Vlaming in Brussel ben ik een trouwe lezer van het aldaar verschijnende weekblad Brussel deze Week. Iedere woensdag opnieuw zorgt deze publicatie voor een hoop interessante informatie over het politieke en culturele reilen en zeilen binnen onze hoofdstad. Zo werd onlangs mijn aandacht getrokken door een artikel over ene Alain Mpetsi, een Congolees die bezoekersgroepen doorheen de Brusselse Matonge gidst. Alain die in Massina (Kinshasa) geboren en getogen is maar ondertussen al jaren in België woont en behoorlijk Nederlands spreekt, gaf te kennen dat hij worstelde met de volgende vraag : " Waarom spraken de missionarissen en leerkrachten geen Nederlands in Congo tot 1960? En waarom schakelen Vlamingen nog altijd direct over naar het Frans als wij Congolezen hen aanspreken.

Nu ben ik er wel zeker van dat je vandaag de dag met het spreken van Nederlands in Congo niet ver zult komen. Het doe mij wel telkens veel plezier wanneer ik hier in België een Congolees ontmoet die Nederlands kent en ik heb er bewondering voor hoe snel sommigen het onder de knie krijgen. Wat nu de positie van het Nederlands in het Congo van voor 1960 betreft, daar zou ik wel meer dan een uurtje geschiedenisles kunnen over geven.

Volgens artikel 3 van het Koloniale Charter van 1908 heerste er in Congo taalvrijheid en zou het gebruik der talen worden geregeld door "decreten, zodanig dat de rechten der Belgen en Congolezen zijn gewaarborgd (...) Op dat gebied genieten de Belgen in Congoland, ene gelijke bescherming als die in hun land verzekerd is. Met dat doel worden decreten , uiterlijk binnen de 5 jaren na afkondiging van deze wet uitgevaardigd. (...)". Normaal hadden dus alle verworvenheden van de Vlaamse beweging ook in de kolonie moeten worden toegepast. Het duurde echter tot 1939 voor er een principiële erkenning kwam dat Nederlandstaligen het recht hadden om in hun ambtelijke correspondentie het Nederlands te gebruiken. Wee echter diegene die dat ook daadwerkelijk aandurfde, want het Frans was en bleef de taal van de gevestigde macht en dus ook de hiërarchie. Het mag dan ook niet verwonderen dat het eerste taaldecreet in Belgisch Congo er pas in 1957 is gekomen of ...49 jaar na het charter van 1908 waarin dit "uiterlijk binnen de 5 jaar" werd beloofd. Dat verhinderde echter niet dat er toch af en toe enkele stoutmoedigen waren die op de barricades klommen. Een initiatief waarvoor zij doorgaans een zware prijs betaalden. Drie voorbeelden.

1) HET EERSTE VONNIS IN HET NEDERLANDS

Op 7 september 1912 meldde het Vlaamse tijdschrift " Ons Volk Ontwaakt" groot nieuws. Onder de kop "Het Vlaamsch in den Kongo" werd immers met enige fierheid bericht over het eerste Vlaamse vonnis dat in onze kolonie werd gevelde. Het gebeurde in Katanga (het artikel geeft geen nadere plaatsbepaling) en de rechtbank was samengesteld uit de heren V. Gelders, plaatsvervangend rechter, A. Van Tomme, openbaar ministerie en G. Serlez, plaatsvervangend griffier. Als burgerlijke partij trad op Mr Victor Jacobs junior.

(illustratie uit "Ons volk Ontwaakt" 7/09/1912 ; vlnr : V. Gelders , A Van Tomme, Victor Jacobs)

Het lijkt echter weinig twijfel dat dit taalkundig wapenfeit alleen kon plaatsvinden dankzij de gezamenlijke sympathie van de rechter, het openbaar ministerie en de burgerlijke partij voor de Vlaamse zaak . De machtige positie van het Frans in de kolonie blijkt trouwens nog uit de motivering van het vonnis dat stelde :

"het feit dat de verschijnende betichte alleenlijk de Vlaamsche taal machtig is, dat in die taal verscheidene getuigen ondervraagd werden, en dat de vorderingsrede van het openbaar ministerie in het Vlaamsch werd uitgesproken, maken het der rechtbank, volgens hare meening, eene zedelijke alhoewel niet wettelijke plicht aan het gewoonlijk gebruik der Fransche taal eene uitzondering te maken."

In zijn commentaar op dit vonnis in het "Rechtskundig Tijdschrift voor Vlaamsch België" maakte de hoofdredacteur en tevens senator, Hector Lebon (22/11/1863 - 27/10/1935) zich toen nog sterk dat de toenmalige minister van Koloniën, Renkin, in 1913 het nodige zou doen om de taalkwestie tot ieders tevredenheid definitief te regelen. Veertig jaar later was het echter nog steeds wachten op het eerste decreet.

2) WILFRIED BORMS IN BELGISCH CONGO

Hoe het de drie hoofdrolspelers uit 1912 verder in Congo is vergaan kan ik niet zeggen. Het lot van de oudste zoon van August Borms is echter wel uitgebreid gedocumenteerd. Wilfried Borms begon zijn carrière als adjunct-gewestbeheerder in 1938 te Dibaya (Kasaï) in wat toen nog de provincie Lusambo werd genoemd). Een half jaar later diende hij in Kanda – Kanda, steeds tot voldoening van zijn oversten. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zou echter voor een dramatische ommekeer van zijn lot zorgen.

Wilfried Borms, die doctor in de rechten was, ambieerde een koloniale loopbaan als magistraat maar op 14 mei 1940 werd zijn kandidatuur negatief beoordeeld door de districtscommissaris, een advies waarmee de Staatsinspecteur het volmondig eens was en de kandidatuur vlakaf afwees met het argument: "De huidige omstandigheden (arrestatie en gevangenneming van vader Borms), zorgen er inderdaad voor dat het niet aangewezen is om zijn zoon plaats te zien nemen in de Congolese magistratuur". Ondertussen was er te Kanda Kanda een nieuwe hoofdgewestbeheerder aangetreden waarmee de verhoudingen al heel snel de verkeerde kant uitgingen. Wanneer Borms, op vraag van twee Vlaamse kolonisten een proces-verbaal in het Nederlands opmaakt, wekt dit onmiddellijk irritatie op bij zijn baas die onomwonden beweert dat de beide betrokken kolonisten "primairen" zijn die zich door de persoonlijkheid van Borms tot deze weerbarstige eis hebben laten provoceren. Het eisen van een Nederlandstalige proces-verbaal was immers geen onrechtmatige eis maar zo iets werd door het Franstalige bastion van het bestuurlijk en juridisch establishment wel aanzien als kwaadwillige dwarsliggerij. Daarmee was de toon tussen hoofdgewestbeheerder Jan-Hendrik Paelinck, zelf een Vlaming overigens, en zijn ondergeschikte Wilfried Borms voorgoed gezet. Wanneer Borms op 5 december 1940 meedeelt dat hij voortaan al zijn dienststukken in het Nederlands zal behandelen, en hiervoor ook verwijst naar het fameuze art. 3 van het Koloniale Handvest, is de breuk met zijn superieur volledig en definitief. Paelinck zal vanaf dat ogenblik geen gelegenheid meer laten voorbijgaan en ook geen enkel middel meer onverlet laten om de loopbaan van Borms te fnuiken. Juridisch kon men Borms echter niet klem zetten. Men kon alleen stellen dat zolang er geen decreten waren die het taalgebruik regelden, de gewoonten moesten worden gevolgd en dus iedereen maar moest aanvaarden dat de koloniale administratie het Frans als voertaal had. Indien men dit niet deed zorgde dat immers voor problemen vanaf het ogenblik dat een officieel stuk bij het doorlopen van een administratieve of juridische procedure op het bureau van een éentalig Franstalige terecht kwam. Geconfronteerd met "het geval Borms" herhaalde Gouverneur-generaal Pierre Ryckmans zijn standpunt dat hij reeds op 11/03/1939 had uiteengezet in een brief aan de Provinciecommissaris te Coquilhatstad naar aanleiding van twee gelijkaardige zaken. Namelijk dat, ook al diende bij officiële briefwisseling tussen leden van de administratie het recht van een ambtenaar om zijn eigen taal te gebruiken worden erkend, de tweetaligen zich toch rekenschap moesten geven van hun superioriteit ten opzichte van hun "minderbedeelde" (sic) éentalige collega's en zich in "broederlijke samenwerking" tot hen moesten richten in een taal die zij verstaan. Hij besluit letterlijk: "Ik meen dat in het belang van de dienst dat voor elke ambtenaar een gewetensplicht is."

Hoe de zaken verder escaleerden op een manier waarbij op den duur alle redelijkheid zoek was en Wilfried Borms niet enkel werd afgerekend op zijn eigen principiële stellingname maar ook de gevolgen moest dragen van het feit dat hij nu éénmaal de zoon was van zijn vader, staat uitgebreid beschreven in een bijdrage van de hand van Bert Govaerts in het geschiedkundig tijdschrift "Wetenschappelijke Tijdingen", nr LXVI, pp 6 -33. onder de titel "Wilfried Borms in Belgisch Congo: een eenmansgevecht voor het Nederlands in de kolonie?"

Het einde van de historie kan ik alvast wel verklappen. Na een periode van gevangenschap die duurde van 12/06/1942 tot 28/07/1944 in respectievelijk Leopoldstad, Luebo en Elisabethstad, kreeg Wilfried Borms op 9 januari 1946 het bevel om het grondgebied van de kolonie zo vlug mogelijk te verlaten en meteen ook een

eeuwigdurend verblijfsverbod in Congo en Ruanda-Urundi omdat hij, in de woorden van de Gouverneur-generaal " een bedreiging is voor de publieke orde en rust". Jan-Hendrik (Jean) Paelinck daarentegen ontving nog vele lauweren en eindigde zijn carrière als Gouverneur van Katanga.

3) DESIRE BRAECKMAN en JOZEF GROOTAERT

Het standpunt dat Pierre Ryckmans in zijn brief van 11/03/1939 aan de Provinciecommissaris te Coquilhatstad uiteenzette kende alleszins geen grote verspreiding. Dat zou blijken uit het verdere verloop van de carrière van Désiré Braeckman wiens "taalgedrag" de bewuste brief had uitgelokt.

Braeckman had in tegenstelling tot Wilfried Borms wel het geluk dat zijn eerste chef (Victor Brebant) meer belang hechtte aan zijn bekwaamheid op het terrein dan aan zijn keuze van taalgebruik. Hogerop had men het echter zo niet begrepen en de districtscommissaris bleef hardnekkig voor elk blad papier dat hem werd toegestuurd een Franse vertaling eisen. Het is Braeckmans even hardnekkige weigering om hierop in te gaan en zijn vraag aan de Provinciecommissaris Henry om over de taalkwestie een principiële uitspraak te doen dat ten slotte, samen met het dossier van de intussen in Bongandanga eveneens "taalactie" voerende Jozef Grootaert, tot de fameuze brief van Gouverneur-generaal Ryckmans heeft geleid.

Van deze twee figuren is Jozef Grootaert ongetwijfeld de bekendste. Vanaf 11 september 1948 is hij magistraat benoemd te Leopoldstad en velt later in Elisabethstad op 9 januari 1952 een Nederlandstalig vonnis waarmee hij de hele Franstalige goegemeente in rep en roer brengt. In 1954 volgen er dan nog twee dergelijke vonnissen waarna hij ten slotte met de hele Franstalige juridische wereld in de clinch gaat. Een gevecht dat hij uiteindelijk slechts zal winnen op 27/06/1957, datum waarop het Hof van Cassatie het Hof van Beroep te Elisabethstad ongelijk geeft in haar stelling dat het Nederlands in rechtszaken een ongeldige taal is. Eigenlijk vijgen na Pasen want kort daarvoor, werd op 5 februari 1957 het eerste en enige decreet over het gebruik der talen bij rechtszaken in de kolonie getekend.

Minder bekend maar daarom niet minder boeiend is het wedervaren van Braeckman. Na zijn eerste aanvaringen met de Franstalige hiërarchie te Basankusu vertrekt hij op prospectie voor de aanleg van het tracé van de weg Coquilhatstad – Boende. Daar, diep in de brousse, gaat hij verder met het weinige papierwerk dat er is in het Nederlands op te stellen. Niemand neemt er aanstoot aan. Wellicht was er in die dunbevolkte, zeer moerassige en ongezone streek gewoon weg niemand aanwezig die er zich kon aan storen! De helse klus levert Braeckman de evaluatie "élite" op maar kost hem eveneens zijn gezondheid. Wanneer hij echter tijdens een welverdiend herstelverlof in Leopoldstad een bezoek brengt aan Wilfried Borms neemt de Franstalige hiërarchie hem weer in het vizier. De volgende evaluatie wordt dan ook alras naar beneden bijgesteld.

Wegens gezondheidsredenen wordt Braeckman overgeplaatst naar een kantoorjob (oa.Politierechter) in Goma waar hij onverdroten verder doet in het Nederlands en dit tot grote consternatie van Procureur Jean de Merten. Deze laatste hoort het ook in Keulen donderen wanneer hij kennis krijgt van de door Ryckmans in 1939 reeds neergeschreven visie over de taalproblematiek. Na een robbertje bureaucratische oorlogsvoering wordt de "weerspannige" Braeckman dan uiteindelijk verkast naar Stanleystad waar hij op het districtscommissariaat een baantje krijgt als vertaler. Daar zal hij op 11 mei 1945 als plaatsvervangend Politierechter nog een Nederlandstalig vonnis vellen dat ter revisie naar de parketrechtbank wordt doorgestuurd. Verrassend genoeg krijgt hij gelijk van André Schöller die optreedt als revisierechter en bevestigt deze laatste dat Braeckman wel degelijk het recht had om het Nederlands te gebruiken. In 1946 komt er een einde aan zijn koloniale loopbaan. Désiré Braeckman krijgt eervol ontslag en wordt om gezondheidsredenen gerepatriëerd.

Eddy MERVEILLIE

Bronnen

Ons volk Ontwaakt, 7 september 1912

GOVAERTS Bert, Wilfried Borms in Belgisch Congo : een eenmansgevecht voor het Nederlands in de kolonie?, in Wetenschappelijke Tijdingen", nr LXVI, pp 6-33

GOVAERTS Bert, De zaak van Rechter Grootaert en de strijd om het Nederlands in Belgisch Congo, in "Wetenschappelijke Tijdingen", nr LXVII, pp 7-46

Oorlog 1914-18 in belgisch Afrika: vergeten wapenbroeders...de "dragers"

Ik denk hierbij aan het gedicht uit mijn studententijd:

"Wij zijn de bouwers van den tempel niet - alleen de houters van de stenen..."

Jaspers Louis Ere-ambassadeur

Bij de herdenking van honderd jaar Eerste Wereldoorlog hebben onze vriendenkring « De Mohikaan » maar ook andere verenigingen van oud-kolonialen zoals Craoca (Cercle Royal Anciens Officiers des Campagnes d'Afrique), terecht aandacht besteed aan de oorlog die plaats vond om onze kolonie te verdedigen tegen de duitse agressie vanuit hun kolonie « Deutsch Ost Afrika ».

Daarbij kregen onze dappere soldaten, blank zowel als zwart, het zwaar te verduren.

Waarbij ze uiteindelijk zowel in Tabora als in Mahenge een schitterende overwinning behaalden.

Vriend en kollega Willy Alenus heeft dat op merkwaardige wijze beschreven, bekend gemaakt en in herinnering gebracht. Daarbij werd ook een speciale groet gebracht aan de bijdrage in die zware strijd van de kongolese soldaten van de Force Publique. Zelfs de kleine groep van kongolese vrijwilligers die in België, op eigen aanvraag, aan de strijd deelnamen werden, terecht, herdacht en geëerd.

Volledigheidshalve wil ik hiermede aan de lof van die groep van helden een groet toevoegen aan de eigenlijk miskende lijdens en strijders, want dat waren ze, de zogenaamde « **porteurs** ».

Van 1952 tot 1962 was ik « administrateur colonial », dat is « gewestbeheerder » in onze Voogdij-gebieden, de koninkrijken Ruanda en Burundi, gewezen onderdelen van dat Deutsch Ost Afrika.

Vanzelfsprekend was ik geïnteresseerd in de geschiedenis en het verhaal van die oorlog in 1916, in Ruanda, dan Burundi en ten slotte in, centraal gelegen, Tanganyika. Dat zal later van pas komen.

Bovendien heb ik, oud-student van de Koloniale Hogeschool in Antwerpen, na mijn studies contact behouden met zowel rector Norbert Laude als professor Rechten Maurice Verstraete, beiden bekende « acteurs » in en auteurs van het odyssée in Deutsch Ost Afrika.

Van 1980 tot 1985 was ik ambassadeur van ons land in Tanzania en bezocht er de plaatsen, Tabora, Mahenge, Kigoma, waar de wapenfeiten van onze soldaten plaats vonden tijdens die oorlog 1914-1918.

En kon daarbij vaststellen dat de plaatselijke overheden, in de eerste plaats Mgr Mihajo, aartsbisschop van Tabora maar ook de bisschop van Mahenge, Mgr Patrick ITEKA nog steeds ontzag voedden voor de belgische overwinningen van 1916.

Maar niemand sprak of spreekt over de verplicht geïncorporeerde « **porteurs** », die eigenlijk niets met het conflict te maken hadden. Daarom wil ik daarover volgende vertellen.

Les porteurs= de lastendragers

In Afrika waar de vervoermiddelen en verbindingswegen nog niet ontwikkeld waren zagen de leiders van zowel de karavanen-zie Stanley- als later van de veldtochten zich verplicht beroep te doen op gedwongen aangeworven « **porteurs** » om de lasten te dragen van materiaal, verzorging en voedselvoorraad.

Die mensen werden gewoon opgeëist om obligatoir de veldtochten te volgen. De plaatselijke overheden werden verplicht de nodige dragers te ronselen en te leveren aan de vreemde machtdragers. Waar ze konden duiden ze liefst die mannen aan die tegen hen in opstand wilden of konden komen. Dezen moesten aldus al de gevaren en ongemakken delen met de militairen. Dat gebeurde, in groten getale tegen hun wil ingelijfd ondergingen ze al de gevaren en beproevingen en bijgevolg werden velen onder hen ongewilde slachtoffers van het conflict en dat in hen vreemde en onbekende streken.

Zowel de vindingrijke duitse generaal Von Lettow-Forbeck, de geallieerde opperbevelhebber Smuts, als de belgische militaire leiders, in de eerste plaats generaal Tombour de Tabora, hebben dat systeem moeten toepassen. Waarbij, het moet toegegeven, veel zware beproevingen werden opgelegd.

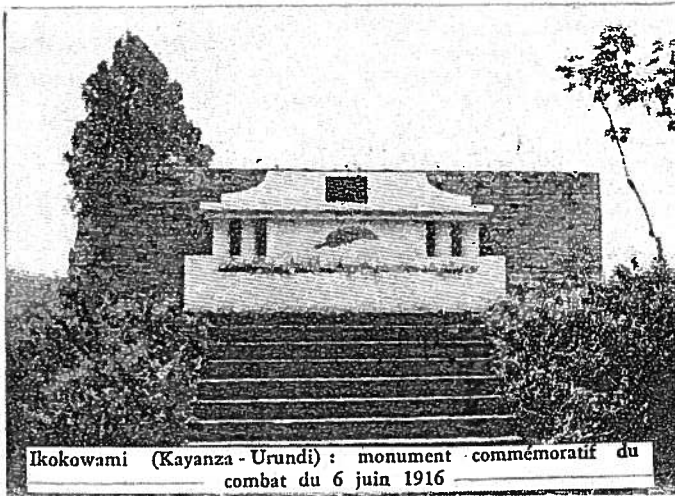
Hier past het verhaal van **Muganwa** (prins van koninklijk bloed) **Pierre Baranyanka** uit Burundi.

Burundi, duitse kolonie telde naast de Mwami verscheidene grote opperhoofden waarvan Baranyanka, clan van de Abatare, een der vooraanstaanden en invloedrijksten was. Zijn stronghold was de provincie Kayanza, gewest Ngozi, in het noorden van het land, grenzend aan het land van Musinga Mwami van Ruanda.

Baranyanka was goed gezien door de duitse heersers, werkte met hen mee en steunde hen in de strijd tegen de Belgen die hij als « aanvallers » beschouwde. Zijn steun bestond vooral in het aanwerven en leiden van de honderden, ja duizenden, « dragers » door de Duitsers opgeëist.

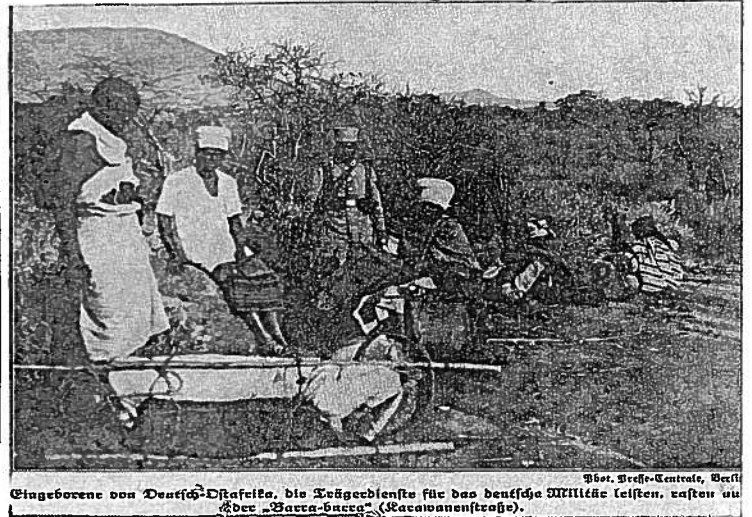
In zijn gewest vond de slag plaats van Ikokowami waarbij de Belgen de Duitsers versloegen hetgeen de algemene aftocht en terugtrekking uit Ruanda-Burundi van het leger van Von Lettow-Forbeck veroorzaakte. Baranyanka als leider van de dragersafdeling volgde en nam aldus deel, mogelijk verplicht, aan de veldtochten in Tanganyika. Waaronder de zware duitse nederlaag, september 1916 nabij Tabora en vervolgens de laatste belgische overwinning nabij Mahenge, gelegen in het zuiden van het latere, bekende Selous National Park.

Na die nederlaag gaf von Lettow -Forbeck het niet op en trok zich tijdelijk terug in Mozambique. De Belgen vestigden hun hoofdkwartier in Kigoma aan de rand van het Tanganyikameer. Hieronder het oorlogsmonument in Ikokowami (Burundi)

Ikokowami (Kayanza - Urundi) : monument commémoratif du combat du 6 juin 1916

duitse foto van rustende « Träger »= »porteurs »

Phot. Presse-Centrale, Berlin
Eingeborene von Deutsch-Ostafrika, die Trägerdienste für das deutsche Militär leisten, rasten in der „Batta-Barrak“ (Kasernenstraße).

Een artikel uit Touring Club du Congo Belge van januari 1954 zegt hierover: « Non loin de la Mission de Kayanza, un humble cimetière militaire, bien entretenu, contient les sépultures du sous-officier belge Venas -mort à 28 ans dit la plaque tombale- et de douze soldats congolais, tombés le 6 juin 1916, au combat d'Ikokowami.

Hier put ik even uit het merkwaardig boek « **Le Burundi Face à la Croix et à la Bannière** » van Charles Baranyanka, jongere zoon van Pierre Baranyanka: p.250 en volgende « :Le capitaine von Langen vole au secours du très talentueux Capitaine Wintgens, héros de l'armée africaine en mauvaise posture au Rwanda. Ils se joignent à Save tout juste pour opérer ensemble un impressionnant mouvement de retraite vers le Burundi, à Kogabami, près de Kayanza, le 6 juin 1916. Les réquisitions de vivres, de bétail, le portage, d'abord pour les Allemands, ensuite pour les Belges qui s'ajoutent à la loi martiale et l'occupation, pèsent lourdement sur la population. Les partants quant à eux raflent tout ce qui tombait sous la main, s'emparent de toute la main d'œuvre disponible.

Seul Baranyanka, enrôlé dans l'armée, unique autorité qui légitimait encore les Allemands (il avait des terres de commandement à Gitega au lieu-dit Masenga ya Ntobwe) aux yeux de la population, participe aux combats héroïques de Tabora et Mahenge »Vervolgens: »De son côté, à la tête de ses troupes, le major von Langen hâte le pas vers Mahenge pour l'ultime affrontement. Les forces allemandes, dans lesquelles participaient Baranyanka ainsi que d'autres Askari barundi, défendaient héroïquement les montagnes des chaines de Mahenge qui verra l'effondrement irrémédiable de l'empire germanique d'outre-mer. En effet Mahenge tombe le 9 octobre 1917, mettant virtuellement fin à la guerre d'Afrique ...

Après Mahenge en remerciement de sa bravoure devant l'ennemi et de son dévouement à la cause germanique, le général Paul von Lettow-Vorbeck remettra à Baranyanka, qui avait demandé de s'embarquer avec lui pour Berlin, une épée ainsi que les documents qu'il présentera un jour aux Allemands lorsqu'ils reviendront prendre possession de leur territoire spolié. Ainsi s'achève un raid fabuleux de plus de 5000 Km., conduit avec maestria et une rare énergie faisant de cette campagne un des plus étonnants de faits de guerre » Vraag: hierboven Kogabami=Ikokowami?

Mag ik hier even mijn bescheidenheid vergeten en de dedicatie die Charles Baranyanka in bovenvermeld boek schreef aanhalen. Ik wil daarmee aantonen dat ,althoewel kritisch ingesteld tegenover de kolonisatie, de schrijver toch lof durft spreken over ons werk in zijn land:

»A mes bien chers Kanyange et Budondori,
Que dois-je vous dire sinon que nous avons partagé les doutes, les tristesses, mais aussi beaucoup de fierté et de joie pendant votre séjour en Afrique. Merci Louis, du fond du cœur, pour ton soutien sans faille pour que ce livre voit le jour, mais aussi, d'une manière générale, comme un grand frère aimé et respecté.

Signé Charles Baranyanka »

Nota: Charles, jongere broer van Joseph Biroli ,werd de eerste ambassadeur van Burundi in België.

Zoals U hierboven kunt vaststellen worden nergens de « porteurs » vermeld waar ze toch, zonder glorie, streefden en massaal stierven in die strijd die hen eigenlijk niet aanging..

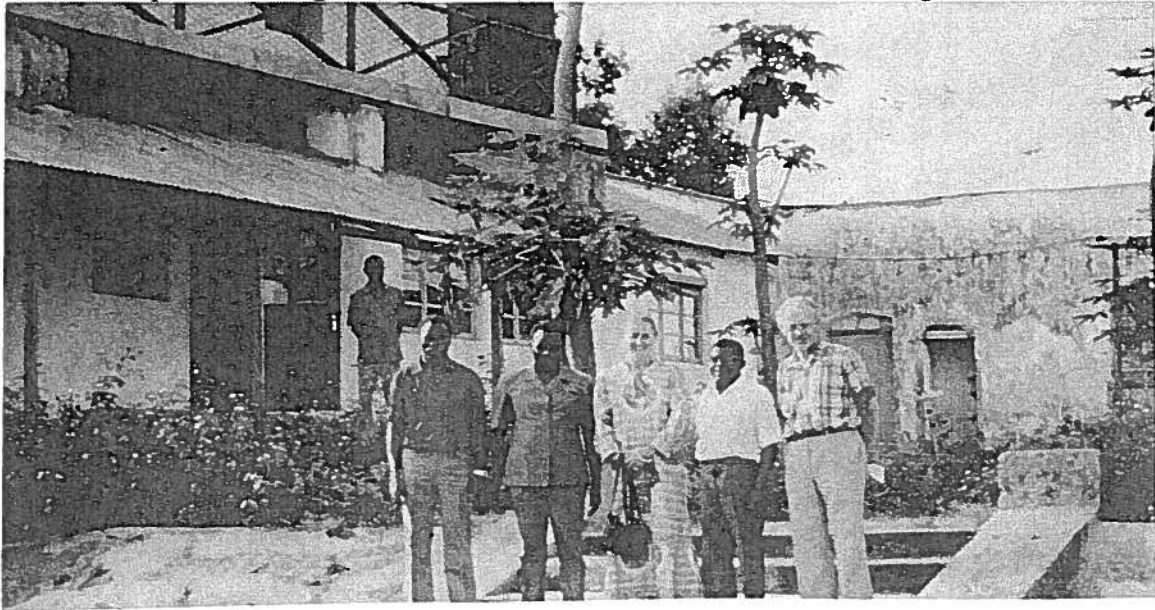
Wat Pierre Baranyanka (geboren omtrent 1890, gestorven op 19 juli 1973) zelf betreft wil ik hier uit een korte levensbeschrijving

aanhalen:

»Les Allemands le reconnaissent en 1910 comme successeur de son grand père Mudari qui commandait la région de Gitega. Aussitôt, l'effort de guerre suspend toute autre activité. Baranyanka se retrouve ainsi incorporé dans l'armée allemande d'Afrique avec quelques autres Barundi pour livrer des batailles aux armées alliées à Tabora et Mahenge. Démobilisé, il se présentera à Gitega au résident belge Pierre Rijckmans pour s'entendre dire qu'il est condamné à mort en vertu d'un édit du Commissaire royal belge interdisant toute collaboration des autorités coutumières aux forces allemandes. Le résident qui sera plus tard son parrain, non seulement ne l'exécute pas mais le confirme dans ses possessions comme chef de la région de Gitega.

Zelf wil ik later en elders uitwijden over deze uitzonderlijke en dramatische Pierre Baranyanka..

Even nog wil ik iets vertellen over Mahenge, historische plaats die ik tijdens mijn ambtstermijn in Tanzania bezocht. Bisschop Iteka ontving me, 18/9/1982, in de duitse « boma », zie hiervolgende foto.

Bisschop Patrick ITEKA, klein van stuk, staat tussen mijn echtgenote en mezelve.

Anecdote: hij schonk ons een inlandse houten kruik met honing en toen we die thuis openden, verrassing, er zat een kruikje gevuld met sterke hydromel in die honing!

Ook in Mahenge staat een monument maar de « porteurs », geen strijders maar « slachtoffers zonder naam » kregen nergens een denkmale. **Of toch ?**

Mijn echtgenote, die in Ruanda de lovende naam « Kanyange » kreeg noteerde haar belevenissen tijdens de veelvuldige dienstreizen, zoals voorheen in territoriale dienst, die we in het binnenland ondernamen.

Onderstaand uittreksel uit haar dagboek noteert dat het monument in Kigoma wel de dragers vermeldt.

Ik weet het niet meer.

« Hulde aan soldaten en dragers, in 1916 in Deutsch Ost Afrika.

Kigoma, woensdag 12-2-1985: vandaag tegen 4 uur vertrek per schip « Liemba », de vroegere « Graf von Goetzten », naar Karema en haar katholieke missie. Tanganikameer is geen rustig water; er zijn witte schuimkoppen op. S'morgens heb ik de hele morgen werk met bagages te verminderen en inpakken.

Ontzettend vervelend: van 8 stuks grote malles komen we op een kleine ijzeren « malle », een handtas, make-up koffertje, reistas, aktetas en korf met eten. De rest wordt gezet bij de manager van het hotel tot onze terugkeer uit Karema. Ondertussen heeft Louis de hele morgen werk: eerst inspectie van de werken aan de haven, daarna om half tien de groet aan de Regional Commissioner (gouverneur) die afkomstig is uit Lindi. Mister Mahorie, vertegenwoordiger TRC (Tanganyika Railways Cooperation) gaat met Louis mee.

Louis gaat ook een standbeeld bezoeken van de Belgen uit 1917 dat in Kigoma geplaatst is.

Er staat op: **« A la mémoire des soldats Belges et des porteurs »**. Daarmee zijn bedoeld de Congolezen (nu Zairezen), Burundezen en Ruandezen. Ik vind dat prachtig. Het laat zien welke vriendschapsbanden en reeds sociale gedachten en gevoelens van broederschap tussen beiden gesmeed werden door hardheid en armzaligheid samen in de strijd. »

Om te besluiten ,hieronder een uittreksel van het rapport dat professor Maurice Verstraete opstelde en waaruit blijkt dat de belgische overheden aan magistraten de opdracht gaven onderzoek in te stellen tegen eventuele en onvermijdelijke misbruiken bij het ronselen en behandelen van de « porteurs » .

Ook dat moet gezegd worden: misbruiken werden onderzocht,bestreden en bestraft!

« Guerre 14-18, les porteurs. Uittreksel van het rapport door professor Maurice Verstraete .

Maurice Vertsraete,professor Rechten aan de Koloniale Hogeschool, rapporteert hoe hij, tijdens de Eerste Wereldoorlog, nu honderd jaar geleden, vlak na zijn studies deelnam aan de campagne in Rusland en daarna werd aangeworven om in Kongo , als magistraat, te gaan onderzoeken en verslag op te stellen over de eventuele misbruiken bij het verplicht aanwerven van inlandse werkkrachten en ook dragers absoluut vereist in de strijd tegen de machtige duitse vijand..

Daarvan dit uittreksel: « Arrivés à Coquilhatville, nous fûmes enfin mis au courant du boulot à exécuter et surtout du pourquoi de cette enquête. Dès le début de la guerre 14-18 le Congo belge fut entraîné dans la tourmente et combattit les troupes allemandes dans la « Deutsch Ost Afrika », dont l'actuel Ruanda-Urundi. De ce fait, troupes armées, munitions et ravitaillement durent être acheminés à travers le nord-est du Congo. C'était l'unique accès mais des bancs de sable ou des troncs d'arbres retardaient et parfois empêchaient le passage des bateaux. En conséquence, il fallait décharger une partie de la cargaison et le navire pouvait alors passer. Quant aux marchandises, il fallait les porter, parfois quelques mètres seulement mais cela nécessitait qu'un passage soit créé sur la rive et puis porter le tout à bras d'hommes.

Pour ce faire, il fallait avoir recours à des « porteurs » autochtones de la région. On les dédommageait pécuniairement, toutefois, ils n'aimaient pas ce genre de boulot. Les territoriaux belges n'avaient pas la tâche facile et étaient souvent obligés de recours à des méthodes plus rudes!

Lors du tracé du rail Matadi-Léopoldville, on avait souvent obligé les autochtones à exécuter des activités qui ne leur plaisaient pas du tout. La Belgique fut d'ailleurs conspuée par plusieurs pays.

A présent, et dans le cas qui nous occupe, afin d'éviter ce que l'on peut appeler un nouveau pataquès, notre tâche était de prendre les devants en procédant à une enquête sur des cas identiques éventuels. Tâche particulièrement déplaisante, j'avais la tâche du « Parquet » et mon collègue celle de l'avocat tendant à minimiser les actions des territoriaux de l'époque, tous belges!

Six mois plus tard nous arrivâmes à Stanleyville, où l'on nous accorda plusieurs semaines pour figurer tout ce que nous avons décrit, et présenter les P.V., ou disons plutôt, rapporter scrupuleusement les propos des personnes interrogées. Pour nous deux, qui avons fait la guerre, cela ne nous plaisait pas d'être devenus des « rapporteurs ». Nous nous rendions bien compte que ces gars n'avaient pas eu la tâche facile!

Après tout, il fallait trouver à tout prix de la main d'œuvre pour aider les combattants!

La majorité de ces gars avaient passé quatre années plus ou moins épouvantables. La toute grosse majorité était célibataire, heureusement pour eux . Pour supporter cette vie esseulée dans la forêt pendant des années et exécuter un travail déplaisant, on peut dire que tous avaient du cran! Ils étaient obligés, en fait, d'assurer le passage des bateaux ravitailleurs, chargés surtout de munitions.

Dans nos rapports, nous avons dit la vérité, c'était un devoir, mais nous l'avons édulcorée un peu »

Met deze bijdrage wilde ik betogen dat ons werk en streven in Afrika dikwijls eenzijdig en onterecht beschimpt en beklad worden, vandaag nog en in eigen land.

Daarna volgde de opmars over kronkelende savannepadjes, door moerassen, papyruswouden, over rotsformaties en door olifantsgras. Het einddoel van alle karavaanwegen was de legendarische stad Tabora. Een colonne bestond uit vijftienhonderd militairen, drieduizend dragers en een veertigtal Europese officieren. De Indiaanse

file werd op een afstand beschermd door verkenners, die naar eventuele Duitse of inlandse hinderlagen zochten. Een dergelijke kilometers lange file was zeer kwetsbaar, want stopte er zelfs maar één man, dan moest iedereen achter hem halt houden. Een efficiënte verdediging van de colonne scheen onmogelijk te zijn.

Per fiets door Rwanda en Congo 1989

In 1989, fiets ik met een vriend vanuit Kigali in Rwanda naar de 'middenkuip', het laagland van Midden-Kongo. Het is een helse tocht maar vooral een rijke ervaring. De vergelijking met de koloniale periode toen ik verbleef in een gelijkaardige streek is schokkend. En nostalgisch want de afstand tussen Kabeya waar ik in 1959 postoverste was en de 'wegen' waar wij nu voorbijfietsen bedraagt slechts tweehonderd kilometer.

Vanuit Kigali komen wij na twee dagen aan in Goma, aan de Kongolese grens. Dan fietsen wij tachtig kilometer ver, een zeer lastige klim tot Masisi, dat op tweeduizend meter hoogte ligt en we slapen in de missiepost van Spaanse karmelieten. We worden er prinselijk ontvangen want de drie Spaanse paters beseffen het risico en het onmenselijke van onze tocht met de mountainbike. Eenmaal buiten Masisi eindigt de weg en wordt het een pad van soms nauwelijks één meter breed tussen het hoge gras. Tien jaar eerder was de weg die leidt van Masisi naar Walikale nog berijdbaar met de wagen, maar na het instorten van enkele bruggen die niet hersteld werden, is de 'baan'

verworden tot een smal pad op vele plaatsen niet berijdbaar.

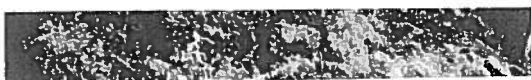
Sindsdien werd er nooit een blanke meer gezien op dit traject. Het honderd vijfenzestig kilometer lange broussepad,

leggen de zwarten te voet af in drie dagen om in Goma van de beschaving, de televisie en de disco te gaan genieten of om hun producten te verkopen op de markt. Wij doen er ook drie dagen over om Walikale te bereiken, drie dagen zonder enig contact met de 'beschaving': geen drinkbaar water, geen bier, geen brood, geen auto'.

En dan de dorst. Er is nergens drinkbaar water en wanneer wij afdalen naar de vlakte wordt de broeiende hitte bijna ondraaglijk. Het dichte hoge gras waartussen wij fietsen laat geen briesje toe. Elke pedaalslag levert één

zweetdruppel die van mijn neus tikt.

Wij hebben een speciale plastic zak in een rugzak, waarin we acht liter water

De uitgeputte laatste koloniaal op de 'rijweg.

meedragen, een zware klus en stipt om het half uur verwisselen we . 's Morgens scheppen wij water uit een beek of een bron en doen er de nodige dosis ontsmettende pastillen in, die nog een uurtje moeten inwerken eer we veilig van het water mogen drinken. Deze voorraad is nauwelijks voldoende tot 's avonds. Op het einde van de tweede dag gaat mijn reisgezel bijna in coma door uitdroging, omdat onze watervoorraad op is en omdat hij denkt "hoe meer ik drink hoe meer dorst ik krijg".

Om de tien kilometer moeten we steil bergaf tot in de vallei en dan met de fiets over boomstammen die over een beek gelegd zijn Mijn vriend is het beu

van telkens van de fiets te stappen en te voet over de tientallen 'brugjes' ten stappen en probeert over de boomstam te fietsen. Met het gevolg dat hij in de beek tuimelt en dat veel waardevolle foto's verloren gaan.

Nadat wij de eerste dag vijfenzeventig kilometer afgelegd hebben in acht uur, komen wij in een klein dorpje aan. Het begint hevig te onweren. Wij schuilen in de resten van een infirmerie, gebouwd in de koloniale tijd. In het midden is de consultatieruimte, een klein hokje, met langs weerszijden een ziekenzaal, één voor de mannen en één voor de vrouwen. Al wat de Belgische administratie gebouwd heeft ligt in puin. De laatste sporen van Belgische aanwezigheid in het binnenland zijn verdwenen. Het verschil met de tijd van de Belgen, toen ik er 'chef' was, is ontstellend. De gebouwen, die tot ruïnes di herleid zijn, worden,- merkwaardig- ook al lang niet meer bewoond door de inlanders. Liever huizen ze weer op een traditionele wijze. De enkele sporen van de beschaving zijn de noodzakelijke zaken, petroleum, zout en batterijtjes voor een radiootje. Zelfs hun lompen schijnen uit de tijd van de Belgen te dateren!.

Ook latrines hebben we niet teruggevonden gedurende de drie dagen ... iets waar vroeger zo op gehamerd werd.

Toch is de sympathieke verpleger Alphonse nog op post. Hij haalt zijn geneesmiddelen naar Goma. Om die te halen legt hij eerst vijfenzeventig kilometer tot Masisi te voet af en zoekt dan een auto voor de zeventig laatste kilometer tot Goma. Zijn instrumenten steriliseert hij door deze te koken op een houtvuur. De patiënten betalen een miniem bedrag, naar zijn zeggen onvoldoende om met zijn vijf kinderen van te leven. Zoals vòòr de onafhankelijkheid zijn antibiotica 'het tovergeneesmiddel'.

Alphonse heeft vroeger bij de Vlaamse paters gestudeerd en wij zingen samen "de Vlaamse leeuw", Gregoriaans en "Wij gaan nog niet naar huis". Wij staan op de barza van de infirmerie hoog op een plateau en kijken in de verte naar het prachtige oerwoud. Een prachtig panorama! Ik speel mondharmonica, Alphonse zingt, mooi zoals alleen een zwarte dat kan, terwijl de tropische regenbui als een gordijn vóór ons hangt. Hij is zo gelukkig, het is de eerste maal sinds de onafhankelijkheid dat 'wazungu' (Europeanen) in zijn infirmerie komen en dat hij kan praten over de 'goede oude tijd'. En zingen!

Mijn muzikaal talent bereikt grote hoogten door de nostalgie, de grote moeheid na de lastige dag en de vriendschap met Alphonse. Wat hebben de zwarten toch muzikaal talent.

Wij slaan onze tent op in de ziekenzaal, de tent dient als muskietennet en om ongedierte uit onze slaapzak te houden; de ziekenzaal als schuilhut voor de gutsende regen. Wij moeten eerst de verroeste geraamten van de bedden opruimen, vuilnis, stof en uitwerpselen van vleermuizen opkuisen om onze tent te kunnen opslaan. Wij eten in een voor lokale normen vijfsterrenrestaurant. Wij gebruiken de bevallingstafel uit de koloniale periode als tafel, koken rijst met een bouillonblokje en als groente én als dessert: bananen...

Vergeleken met de koloniale tijd, is het fruit schaars geworden. Alle fruit dat enige zorg vraagt, mango, avocado, citrusvruchten, wordt niet meer gekweekt. De zwarten plannen niet meer en zijn teruggevallen op hun voorouderlijke eetgewoonten: groene bakbananen en maniok. Papaya is nog sporadisch te vinden. De papayaboom groeit er nagenoeg in het wild, vandaar... Vooral planten waar het zaad moet bewaard en opnieuw gezaaid worden, zagen we niet meer. Opvoeding tot gevarieerde en gezondere voeding, zaken die de Belgen ingevoerd hebben, vind ik niet meer terug. Ik denk aan de overvloed destijds in Kibombo en voel mij weemoedig.

De tweede dag loopt het schema vertraging na vertraging op door de regen. Na zestig kilometer zwoegen stoppen wij. Wij zetten onze tent op in een kerk die sporadisch door de lokale dorpsgemeenschap gebruikt wordt. De missionaris komt er nooit meer, alleen nog een catechist per fiets. Omwille van de gietende regen wateren wij heiligschennend in de hoek van de kerk.

Als we aan het koken zijn op ons klein gasvuurtje, staren de dorpingen ons aan door de kleine vensters van de kerk. De kleine kinderen hebben nog nooit een blanke gezien!

Wij krijgen eieren en sombe (maniokbladeren). De dorpingen zijn uiterst vriendelijk en gevaar voor diefstal is er niet, want er komen geen blanken. Is de aanwezigheid van blanken de oorzaak dat er gestolen wordt?

Een nieuw religieus verschijnsel dat erg opvalt, is dat overal sekten en 'kerken' opduiken. Ten tijde van de Belgische kolonisatie had je de katholieke missie, dominant aanwezig, met daarnaast, ergens weggestoken in de brousse,

een rijke, protestantse missie van Amerikanen of Scandinaviërs. Langs kleine paadjes staan nu bordjes waarop stuntelig weergegeven wordt dat er een tempel, kerk of moskee is van adventisten, pinksterbeweging, kibangisten, moslims enz. Het opbod is groot en de katholieke kerk beschikt al lang niet meer over het monopolie. De Kongolezen houden van show, ritueel en diversiteit, ook in de godsdienst. De strijd om zieltjes te winnen is minder dan ooit gestreden.

's Avonds ga ik op het plein onder het strooien dak bij het vuur bij de ouderlingen zitten. Pure nostalgie. Ik voel mij, Swahili sprekend, opnieuw een jonge hulpgewestbeheerder....

De ouderlingen vertellen over de ontvolking en de teleurgang van het binnenland. Er heerst een gelaten sfeer onder de ouderen.

De jongeren trekken naar de stad. Een man vertelt dat al zijn kinderen, een hele resem, in Kinshasa zitten en dat hij nooit meer van hen hoort.

Nochtans is de steek niet arm. De mensen hebben zich terug aan het primitieve milieu aangepast. Er is veel wild en vis die ze drogen en ruilen in de stad. Maar zij die van de westerse producten en glitter geproefd hebben, trekken weg!

De derde dag wordt ons pad plots een brede mooie aardeweg, volgens de regels van kunst hen aangeleerd door de Belgen! Een paar 'cantonniers' zijn bezig met de schop. Veel tijd om te bekomen van onze verbazing hebben we niet want een zwarte komt naar ons toe met een autoritaire stap. Het blijkt het dorps hoofd te zijn. Hij heeft de strook die tot zijn dorp behoort herschapen in een brede weg die tien kilometer verder terugvalt op een haast toegegroeid broussepad waar nauwelijks een fiets door kan. Auto's kunnen alleen rondrijden in zijn dorp!

Hij eist een vergoeding van ons: "Het werk is af, dus betalen" (kazi inaischa, kulipal!) roept hij. Hij waant zich nog in de koloniale tijd, bijna dertig jaar later. De schrik slaat me om het hart maar gelukkig vind ik een "mayele" (truc). Ik maak hem wijs dat wij ingenieurs en wegenbouwers zijn en in opdracht van Mobutu komen prospecteren. Het maakt indruk en we nemen hartelijk afscheid.

Heelhuids maar uitgeput komen we na drie dagen in Walikale aan waar nog twee Witte Paters "huizen". Wonen is een te groot woord voor de primitieve manier waarop ze er leven. Die schrikken serieus wanneer ze twee blanke, oudere fietsers uit de struiken zien verschijnen, als dompelaars...

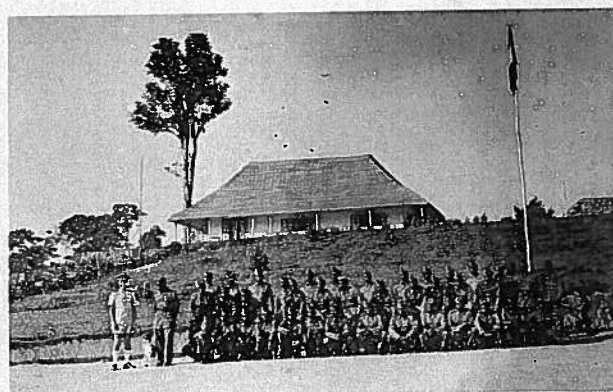
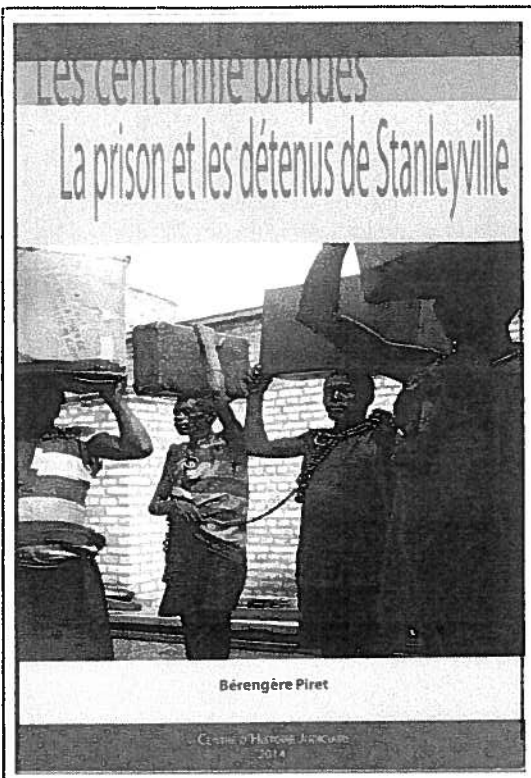
Een week geraken we, toch nog levend, via Lubutu en Bukavu op een totaal versleten asfaltweg, in Shangungu (Rwanda), het einde van onze helletocht. Vandaar kunnen we, opgelucht, onze fiets op een camionette gooien en ons tot Kigali laten rijden. De cirkel is rond, meer dan 800 kilometer met de fiets!

“Les cent mille briques”, de gevangenis van Stanleystad

-22-

Uw dienaar heeft nog eens een boek gelezen. “La prison et les détenus de Stanleyville”, uitgegeven door de Université de Lille en van de hand van Berengère Piret, historica en doctoraatstudente aan de Université Saint Louis te Brussel. Geen “easy reading” literatuur maar wel behoorlijk interessant want de auteur blijft bij de harde feiten en doet niet aan anecdotiek. Het boek schetst kort het ontstaan en de verdere ontwikkeling van het penitentiair systeem in Belgisch Congo vanaf het eerste Koninklijke decreet ter zake dd. 28/04/1891 tot tot in 1959. Naast de algemene organisatie en reglementering van de detentie bespreekt de onderzoekster ook het alledaagse leven binnen de gevangenis muren. Een oefening waarvoor zij de gevangenis van Stanleystad als case study gebruikt en volop put uit de inspectieverslagen die terug te vinden zijn in het Fonds du Gouvernement Générale de Leopoldville van het Afrika archief. De foto's in het boek (inclusief het voorplat dat een foto genomen in 1948 toont), zijn gekozen uit de collectie van de bekende fotograaf/cineast André Cauvin (12/02/1907 – 02/04/2004), wiens historische nalatenschap in het SOMA wordt bewaard.

Hieronder rechts: “Camp de détention Km. 20 te Dekese”. Bovenaan het door de 500 gevangen gebouwde huis van de directeur, in casu Bob Vanhee. Er bestond geen “cellulaire gevangenis systeem”. Alles gebeurde gemeenschappelijk: eten, slapen, werken en ontspanning.

De gevangenis van Stanleystad was een centrale gevangenis en geen detentiekamp/werkkamp zoals die op verschillende plaatsen in het binnenland bestonden (vb in Dekese). De eerste steen van de “cent mille briques” werd gelegd in 1893 en nadien volgden nog uitbreidingen in 1922 en 1932. Vervolgens werden ook een nabijgelegen depot van de Force Publique en gebouwen van de Cercle Hippique ingepalmd.

Hoewel al in de reglementering van 1906 en bij de hervormingen van 1931 bepaalde normen werden vastgelegd betreffende de indeling van de gevangenen in categorieën naar gelang van de aard van hun veroordeling en de daaraan verbonden respectievelijke verblijfsregimes, kwam in de praktijk van al die

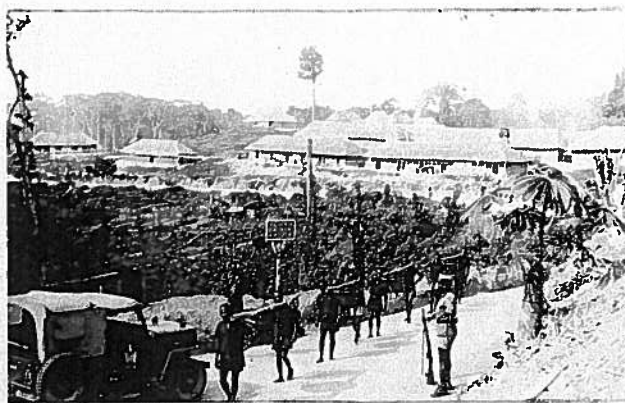
bedoelingen weinig of niets in huis. Dat was te wijten aan een chronische overbevolking en, niet onbelangrijk, het feit dat naar goede Belgische gewoonte de uitgevaardigde decreten en ordonanties weinig of nooit gevolgd werden door de nodige uitvoeringsbesluiten en de voorziening van een adequate financiering. De gevangisbevolking was dan ook een bont allegaartje waar veroordeelde misdadigers, kruimeldieven, administratief aangehouden, wanbetalers van belastingen, zwervers en zelfs minderjarigen bijeen zaten getroeft, zowel op de binnenkoer als in het dortoir. Nochtans voorzagen de reglementen een strikte scheiding tussen al deze categoriën zodat vb zware misdadigers het kleinere grut niet nog verder op het slechte pad zou brengen, maar de voortdurende overbevolking maakte dit praktisch onmogelijk. De enige scheiding die altijd en rigoureus wel werd nageleefd is de strikte scheiding tussen autochtone gevangenen en blanke gevangenen. Deze laatsten waren trouwen ook de enigen die over een "privé-cel" beschikten.

Het is Gouverneur- generaal Pétillon die in 1952, op basis van de in 1948 door de Inspectiecommissie Vandervelde uitgevaardigde aanbevelingen, voor het eerst echt werk maakt van een "politique de désencombrement". Zo worden administratief in hechtenis genomen personen en niet-betalers van belastingen niet meer systematisch opgesloten maar komt er een systeem van boetes en vervangende werkstaffen. Ook wordt vanaf dan meer aandacht besteed aan het toepassen van een heropvoedend gevangenisregime dat tot réintégration moet leiden en minder louter bestraffend van opzet is. Zeker tot in het interbellum werden de gevangenen immers vooral gezien als goedkope en voor alle denkbare taken inzetbare werkkrachten waarbij de gevangenen van de 3e categorie permanent geketend waren (behalve bij het slapen) terwijl dit voor zij van de 2^e en 1^e categorie dit beperkt bleef tot een disciplinaire maatregel. Opvallend is dat Gouverneur-generaal Maurice Lippens al in de jaren 1920 deze behandeling aanklaagt maar dat het gebruik pas in de jaren 1950 helemaal verdwijnt. (cf de foto op de cover die dateert van 1948).

Ter afronding: het leven binnen de muren van de "cent mille briques" zal vast geen pretje zijn geweest en dat zal het in het huidige Makala te Selembao ongetwijfeld ook niet zijn, zoniet nog erger. Ook dat sinistere oord draagt officieel de benaming van

" Centre pénitentiaire de rééducation de Kinshasa", al kan ik mij niet inbeelden dat daar veel aan heropvoeding wordt gedaan.

Eddy MERVEILLIE

De " Route Nationale " R N 34 van Port-Francqui naar Ikela (850km.).
Een werkploeg komt zingend terug na een lange dagtaak.
Onderaan de " Corvée Eau " ttz. 4 ploegen waterdragers wisselden elkaar af.
Langs de baan het militaire kamp van de 40 F.P. soldaten met hun families.

15 JULI 1960 - DIPENDA IN DJILI

een exclusief verhaal door ATA Herman VAN KERCKHOVEN

-24-

EVACUATIE LUCHTHAVEN NDJILI JULI 1960

Op 4 juli 1960 stapte ik op het vliegtuig (een nieuwe Boeing van SABENA) om mijn tweede term aan te vatten. Ik zou me als A.T.A.P. naar KUTU moeten begeven. Mijn echtgenote en drie kinderen bleven in België. Ook de wagen bleef achter en de bagage beperkte zich tot een koffer met hoogstnoodzakelijke huisraad en twee handkoffers met kleren. Ik had geenszins vertrouwen in "LE GRAND PARI" van de toenmalige regering. Voor alle zekerheid had ik me een 22 L Browning pistool aangeschaft met de nodige papieren voor het dragen van wapens. Na een vlucht van acht uren landden we op de luchthaven van Ndjili. De ontschepping verliep moeizaam en koste heel wat tijd. Alles was nu in Congolese handen. Toch werd zonder enige moeite het document afgeleverd voor wapendracht. Blijkbaar deden de douanen hun werk nog volgens de bestaande regels van de kolonie. Uiteindelijk belandden we drie uren later in het hotel Regina na een rit in een autobusje waarin we als sardienen opeengepakt waren. Dit was het moeilijk begin voor een aantal aangekomen ambtenaren van de welke er een zevental tot de gewestdienst behoorden. Toen we in het hotel aanspraak maakten op onze reservatie bleek dat alle kamers bezet waren door de nieuwe parlementsleden, die blijkbaar het feest van de onafhankelijkheid nog even wilden verlengen op kosten van de staat. We werden ondergebracht op de zolder van het hotel, waar we de eerste nacht op oude legerbedjes trachten te slapen onder het nog warme dak met ijzeren golfplaten.

De volgende morgen krijg ik tezamen met een afdelingshoofd van telegraaf en telefoon een behoorlijke kamer toegewezen. Met een van de nieuwe VAN HOOL bussen met aanhangwagen, die de vroegere GYRO bussen verving, bereikte ik rond acht uur het provinciaal gebouw om mijn designatie te krijgen. Er werd blijkbaar niet meer gewerkt door de blanke ambtenaren. Om meer dan een reden was werken niet meer mogelijk. Ik ontmoette de heer Schattens, provinciaal commissaris, die pas door Kashamura uit zijn bureel werd gezet. De snelle beslissing voor de onafhankelijkheid en de overhaaste machtsoverdracht hadden het goed functionerende raderwerk van de gewestdienst totaal dooreen gehaald. Het politieke bestel had slechts zelden beroep gedaan op de Congolezen, die in het verleden reeds blijk hadden gegeven van beroepskennis en verantwoordelijkheidszin. Men raadde mij af om terug naar Kutu te vertrekken. Zo ontmoette ik de Heer L. Lentz gewezen gewestbeheerder in Kutu, bij wie ik als ATAP had gefungeerd aan het einde van mijn eerste diensttermijn. Hij was nu hoofd bij het AIMO en stelde me voor om als adjunct te komen werken, daar zijn assistent zojuist op verlof was vertrokken. Deze situatie werd onmiddellijk geregeld door de heer Bribosia (personeelshoofd). In feite werd deze nieuwe functie nooit door mij waargenomen. In Leopoldville was de situatie tot op dat ogenblik behoorlijk kalm. Er heerste een zekere euforie bij de zwarte bevolking. De STA diensten hadden zojuist nog prachtige zwarte FORD FALCON wagens aangekocht waarmee de chauffeurs triomfantelijk nu de zwarte mama's rond voerden. De eerste werkdag beperkte zich tot een halve dag wat me toeliet een behoorlijke sieste te doen na een erbarmelijke nacht. Toen ik in de late namiddag het hotel verliet stelde ik vast dat vele soldaten van de Force Publique langs de straat wandelden meestal vergezeld van vrouw en kinderen. De geruchten deden de ronde dat ze reeds enkele ruiten hadden uitgesmeten van het parlamentsgebouw. Hiermede wilden ze hun ongenoegen uitdrukken over de voordelige situatie der politieke personaliteiten, terwijl het leger vooral de laatste jaren het vuile werk moest doen zonder ook maar enige blijk van waardering of herwaardering te krijgen. Midden in de daaropvolgende nacht brak de opstand uit. Ik werd gewekt door een plots lawaai in de gangen van het hotel. In een mum van tijd stond iedereen op de boulevard. Het moet ongeveer 2 u 's nachts geweest zijn wanneer de eerste vrachtwagen afgeladen met soldaten van de F.P. voorbij de gebouwen van de post reed. Er ontstond paniek. Met enkele blanke onderofficieren ging ik mee post vatten achter het muurtje,

dat opgetrokken was voor de ingang van de Belgische ambassade aan de overkant van het hotel Regina. We hadden allemaal een pistool bij om, zo nodig, de opstandelingen op afstand te houden; maar het bleek weldra overbodig want na het eerste machtsvertoon verdwenen de opstandelingen uit het stadsbeeld en iedereen droop af om de onderbroken nachtrust voort te zetten. Toen ik de volgende morgen ging ontbijten stelde ik vast dat een soldaat van F.P. uitgerust met een geweer langs de tafels liep om de paspoorten te controleren. Blijkbaar was men opzoek naar officieren die verdwenen waren. Ik begreep dat dit de eerste stap naar het definitief verstoren van elke bestaande orde. Toen de soldaat mijn paspoort kwam vragen gaf ik uiting aan mijn woede en zegde hem dat ik nog altijd administrateur was en dat het wel mijn bevoegdheid was zijn papieren op te vragen maar niet het omgekeerde. Mijn stemverheffing liet hem duidelijk voelen dat hij moest luisteren en hij droop af. De mensen, die aan het ontbijten waren keken mij aan met verwondering of misschien met bewondering. Dit laatste laat ik in het midden maar een zaak is zeker de hotelhouder was tevreden van een lastpost tijdelijk verlost te zijn. In de loop van de dag begon het soldatenvolk vervelend te doen en de blanken lastig te vallen en de opstand van het garnizoen in Thysville gepaard gaande met de verkrachting van de vrouwen van de Belgische officieren en onderofficieren deed de onrust omslaan in een sfeer van paniek.

Vele blanken uit het binnenland, vooral vrouwen en kinderen kwamen Leopoldstad binnengestroomd op zoek naar meer veiligheid en kans op terugkeer naar België. In de hotels waren geen kamers beschikbaar en ook daar begonnen de muiters de hall binnen te sluipen in de richting van de trappen, die naar de kamers leidden. De vraag was: Hoelang zou het nog duren alvorens ze misbruik zouden maken van hun verworven machtspositie?

De heer Van den Bossche, de pas aangeduide Belgische ambassadeur, stond voor een vrijwel onoverzichtelijke situatie. De burelen aan de Place Braconnier waren weinig of niet bemeubeld terwijl er nauwelijks van personeelsbezetting kon gesproken worden. Iedereen wachtte op instructies, die er niet kwamen. Of toch? Het Rode Kruis deed een poging om de evacuatie op gang te brengen vooral via de luchthaven van Ndjili. Er werden lijsten opgemaakt voor de contingenten, die zouden vertrekken. In het ambassade gebouw stonden de vluchtelingen op de trappen te wachten. Er werden lijsten gemaakt, waarbij gebruik gemaakt werd van een soort voorrangssysteem, dat om de haverklap gewijzigd werd omwille van de niet ophoudende interventies uit alle richtingen. Lijsten werden verscheurd en vervangen. Het was een geharrewar zonder einde.

Ik zag Antoine Saintraint en André Rijckmans neergehurkt zitten in een hoek van een van de nog leegstaande burelen. Gedurende reeds enkele dagen organiseerden ze de opvang van vluchtelingen in de klassen van het Sacré Coeur schoolgebouw. Op hun gezicht was vermoeidheid te lezen maar tevens moedeloosheid bij het zien van het geknoei bij het opmaken der lijsten.

Toen rijpte het idee om zelf het heft in handen te nemen. Zo zag Ambassade 1 het licht. Een groep ambtenaren en agenten van de gewestdiensten sloten zich aan bij dit initiatief en maakten zich kenbaar door het dragen van een rode armband,

Ondertussen had Premier Lumumba begrepen dat de opstand van het leger een zware bedreiging was voor zijn machtspositie. In de late namiddag liet hij zich naar het militaire kamp van Leopoldstad voeren om via een aantal organisatorische handigheden de bestaande strijdmacht op zijn hand te krijgen.

Wie dacht dat hiermede de rust zou terugkeren had het alleszins verkeerd voor want nu gingen de soldaten over tot het gevangen nemen van hun vroegere officieren of onderofficieren die allen Belgen waren. Maar velen onder hen verdwenen in de natuur, wat de jacht in heftigheid deed toenemen. De controle aan de aanlegsteiger naar Brazzaville of de luchthaven van Ndjili werd van dag tot dag opgedreven om het leven van de

vluchtelingen te bemoeilijken. We waren ondertussen 7 juli. Toen ik me na het middagmaal naar de ambassade wilde begeven werd ik door een vijftal soldaten tegengehouden en moest met gespreide armen en benen tegen de muur van het hotel leunen. Blijkbaar ging het om een jacht op wapens. Mijn broek- en hemdzakken werden onderzocht en zo vonden ze mijn Paternoster, die ik op zak had. De vinder ervan riep uit: "Ye azali mopère! "(Het is een pater.) Dit was voldoende om mij onmiddellijk mijn vrijheid terug te bezorgen.

Om geen moeilijkheden te hebben bezorgde ik de volgende dag mijn revolver aan de heer Lentz, die hem tezamen met zijn wapen in een blikken doos in zijn hof begroef. Ik had ondertussen enkele gesprekken met de ambassadeur bij hem thuis en kon hieruit besluiten dat hij in een allesbehalve gemakkelijke situatie was terechtgekomen. Het bestaan van de zogenaamde ambassade 1 was wellicht een zure appel om te verteren ze bewees echter dat elke dag kon opgetreden worden met kennis van zaken en ambassadeur Van den Bossche heeft begrepen dat er geen betere oplossing mogelijk was.

Iets dat in de eerste dagen van verwarring aan alle aandacht scheen ontsnapt te zijn was de jaarlijkse verlofperiode der onderwijskrachten, die prioritair naar het moederland mochten terugkeren gedurende de maanden juli en augustus. Er werden nu lijsten opgesteld van de leraars en leraressen, die op zondag moesten aanwezig zijn in de vroege namiddag aan het ambassade gebouw aan de Place Braconnier.

Ik werd aangesteld om deze groep van mensen te begeleiden naar de vlieghaven en de instapoperaties in het vliegtuig bij te wonen. Zo stond op die zondag (10 juni) op het middaguur een nieuwe VAN HOOL bus met aanhangwagen klaar. Heel de operatie verliep zonder problemen.

Bij mijn terugtocht kreeg ik een lift aangeboden door een jonge arts met splinternieuwe Chevrolet cabrio. Onderweg gaf hij uiting aan een voor mij al te groot optimisme in verband met de politieke toestand van het nieuwe Kongo. Ik meende dat het gepast was tijdens zijn euforische uiteenzetting niet te onderbreken. Dit was de kostprijs van deze voordelige rit.

De volgende morgen ging ik reeds vroeg Antoine Saintraint opzoeken in de school, waar hij dagelijks vertoefde. Bij het binnentreden ontmoette ik Kommandant Istasse, één van de ondergedoken officieren van de Force Publique. Aangezien er voldoende helpers waren voor dit centrum vroeg Saintraint ons beiden om een onthaalbureel op te richten op de vlieghaven van NDJILI. Ik bezorgde Istasse een grijze broek en een bijhorend hemd afkomstig uit mijn eigen kledijvoorraad. Hij leek nu uiterlijk een gewone burger. Rond elf uur vonden we mekaar terug aan de vlieghaven. Het gebouw bestond uit een cirkelvormige constructie met aan beide zijden een rechthoekige vleugel Het middendeel bevatte de inkomhal voor de reizigers. In het midden was er een rond vijvertje met aangepaste tekeningen op de bodem. Er stonden mooie zitbanken rond bekleed met fleurige stoffen. Links en rechts waren de toonbanken van de verschillende luchtvaartmaatschappijen. Aan het einde van deze was links en rechts een trap aangebracht, die in verbinding was enerzijds met het SABENA restaurant en anderzijds met een cirkelvormige gaanderij met toegang tot de infirmerie, de slaappleats voor gestrande passagiers en verder de nodige burelen. Het restaurant gaf toegang tot een ruim balkon met uitzicht op de parkeerplaats der vliegtuigen.

Bij onze aankomst ter plaatse stelden we vast dat PANAM zijn burelen definitief sloot. We namen onmiddellijk bezit van deze locatie. Hiermede was het onthaalcentrum van ambassade 1 een feit geworden. Het overhaaste vertrek van de vluchtelingen had aanleiding gegeven tot een ware overstroming in de toiletten, waarvan de wateroverlast de inkomsthal tot een modderbad had omgetoverd. P.D.G. DIEU had zijn SABENA agenten op getrommeld om met al het voorhanden zijnde kuisgerief dit onheil te lijf te gaan.

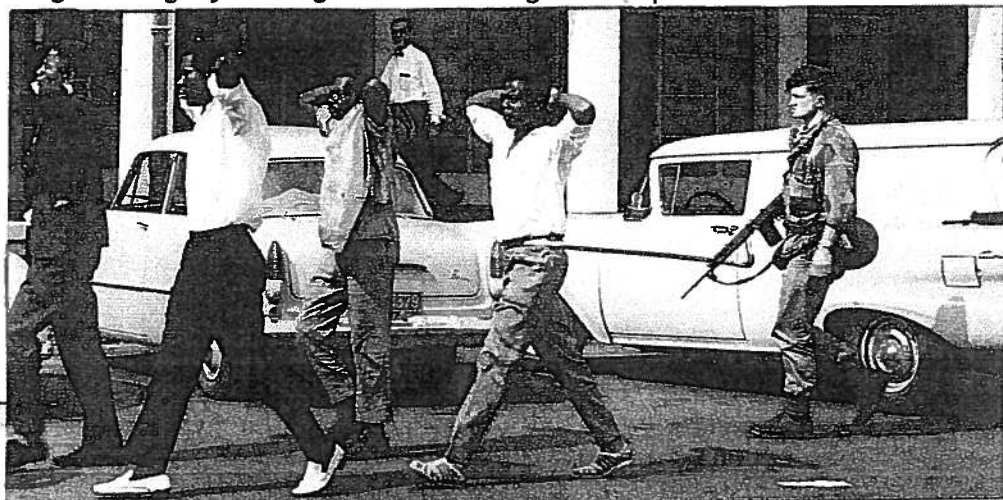
In de namiddag van 11 juni landde de heer A. DE SCHRYVER, de laatste Belgische Minister van Koloniën. De aankomst van de minister werd op luid gejoel onthaald door de aanwezige blanken. Dit bezoek was een gevolg van de klachten van de Congolese Ministers KASHAMURA, GIZENGA en BOMBOKO; ze beklagden zich over het ingrijpen van de Belgische troepen tegen de muiters onder meer in MATADI. Deze houding was moeilijk te verklaren indien men weet dat ze zelf dit ingrijpen hadden gevraagd. Het hele probleem werd besproken. Bij deze besprekingen waren ook de heren GANSHOF VAN DER MEERS en VAN den BOSSCHE aanwezig. Men liet de Congolese ministers verstaan dat ons land zijn onderdanen ter plaatse wenste te beschermen tegen alle geweld.

Tijdens dit bezoek werd een nota uitgereikt waaruit bleek dat de ambtenaren, vooral in de gewestdiensten in de onmogelijkheid vertoefden hun taak verder uit te voeren. Dit had voor gevolg dat ze terug naar het moederland konden vertrekken om er volgens het bestaande decreet een equivalente taak in de Belgische administratie op te nemen. Gezien de omvang van deze operatie werd deze oorspronkelijke wet door het parlement weggestemd.

Aan het einde van deze dag kwam Saintraint vergezeld van een zekere heer Nys even poolshoogte van de situatie. Nadat we het nodige verslag hadden uitgebracht drong hij erop aan dat we mekaar zouden aflossen om tijdig te kunnen recupereren. Istasse, die reeds enkele dagen zonder nachtrust vertrok die avond met zijn oude DODGE naar de stad. Ondertussen hadden reeds een aantal vluchtelingen hun wapens (revolvers) komen inleveren en in vele gevallen de sleutels van het voertuig dat ze achterlieten op het vliegplein. We trachten alles zo goed mogelijk te registreren en borgen het op in een van de schuiven van mijn bureau.

n.b.

Lieve Verbrugge-Vanhee maakte de bestorming van de luchthaven mee, komende van Luluaburg wachtend op een vlucht naar huistoe...

vervolg en slot in ons
september-nummer

... De Belgische troepen bezetten in een mum van tijd de strategische punten van het Kongolese grondgebied. Na een kort gevecht viel ook de luchthaven van Leopoldstad (15 juli 1960).

AFRIKA LAAT JE NOOIT LOS...

Willy Alenus, bevoorrecht getuige van vergeten oorlog in (KW Oostende, 22 .8.2014. p.32)

In 1980, als ere- districtcommissaris van voormalig Belgisch- Congo sprak willy Alenus nog met de laatste overlevende soldaten van de Force Publique en van de Duitse Schütztruppe in Oost-Afrika. Zo was de aangespoelde Oostendenaar meteen een bevoorrecht getuige bij de samenstelling van de tentoonstelling Loopgraven in Afrika 1914-1918.

De Groote Oorlog speelde zich niet enkel af achter de IJzer en aan de Somme. In Afrika werd een even bloedige, maar nu vergeten strijd geleverd. Belgisch- Congolese troepen en Duitse koloniale troepen bestreden elkaar tot eind 1918 in voormalig Duits Oost-Afrika, het huidige Tanzania, plus Burundi en Rwanda. Dat economische belangen -lees grondstoffen en afzetgebieden - van de koloniale mogendheden Groot-Britannië, Frankrijk, België en opponent Duitsland ook Afrika in de wereldbrand trokken mag niet verbazen. "In tegenstelling tot de andere mogendheden zette België haar koloniale troepen niet in Europa maar in Afrika in, mogelijk om de grondstoffen van Oost-Congo veilig te stellen. Als oorlogsbuit kon België zijn koloniaal territorium uitbreiden met Rwanda en Burundi", aldus curator en organisator Lucas Catherine.

Deze tentoonstelling brengt het verhaal letterlijk in 'beeld'. Mannen werden gerecruteerd voor de Force Publique Belgo- Congolaise. Op hun krijgstoct door Duits Oost- Afrika werden ze vergezeld door duizenden dragers en hun vrouwen en kinderen. Officieel sneuvelden er aan Belgische zijde 145 Europese en 1.895 Afrikaanse militairen in het Oost- Afrikaanse conflict. Van de 260.000 dragers, vrouwen en kinderen die ingezet werden is niet bekend hoeveel er het leven lieten. De aantallen worden geschat op meer dan 20.000.

Het is de verdienste van initiatiefnemer Theater aan Zee om, in samenwerking met de dienst Cultuur, initiatiefnemer Catherine en Willy Alenus die 'vergeten' oorlog nu ook te stockeren in ons soms wat te selectieve collectief geheugen.

"Ik heb Lucas Catherine leren kennen in Dar-es-Salaam toen zijn vrouw daar kanselier was op de Belgische ambassade", zegt Willy Alenus (81), een van de zeldzame Belgen die Oost-Afrika door en door kent. "Het is en schitterende tentoonstelling geworden die Lucas heeft opgezet en waaraan ik als adviseur mocht meewerken. De expo openbaart een onbekende episode van de Eerste Wereldoorlog in een ander continent."

Bevoorrecht getuige

En een bevoorrecht getuige van militaire interventies in Midden-Afrika tijdens de Eerste Wereldoorlog is ere- districtcommissaris van Belgisch- Congo Willy Alenus. Van 1979 tot eind 1990 was hij het hoofd van de Belgische Ontwikkelings-samenwerking in Tanzania, verbonden aan de Ambassade van België in Dar-es-Salaam. Hem moet je de ziel van Zwart Afrika niet leren kennen, want van 1956 tot de onafhankelijkheid van Belgisch Congo in 1960 was hij ook assistent -gewestbestuurder in Katanga. Bijna 3 decennia was hij ook ambtenaar bij de dienst Ontwikkelingssamenwerking , het latere ABOS, met o.a. opdrachten en leidinggevende functies in Burundi, Suriname en Ivoorkust. "In Tanzania heb ik nog kunnen praten met de laatste overlevende, inlandse oud-strijders uit de Groote Oorlog, zowel soldaten als dragers. Bijna allemaal Afrikanen van meer dan 80 jaar die ooit waren ingezet zowel bij de Belgische Force

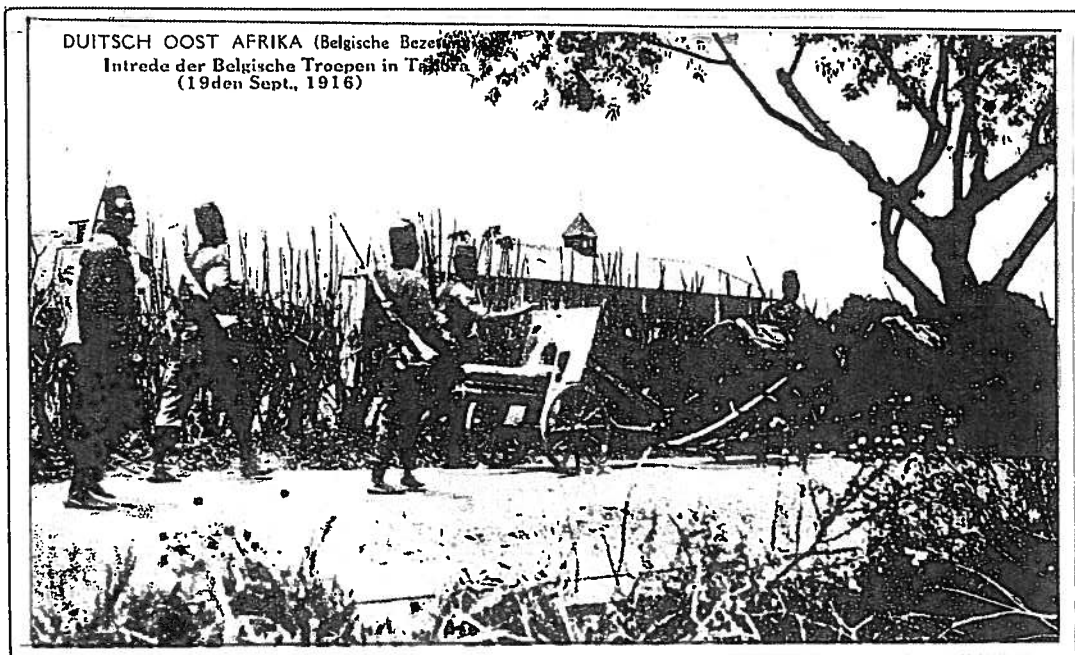
Publique, als bij de Duitse Schütztruppe. In totaal schatte ik hun aantal toen nog op een tiental. "Als 'blanke Afrikaan' sprak en spreek ik vloeiend Swahili en de meeste van die mensen herinnerden zich hun taak in één van de twee koloniale legers nog levendig. Nee, rancune of andere haatgevoelens ten opzichte van hun blanke officieren eertijds heb ik nooit ervaren. De Afrikaan is nu eenmaal een goedlachse optimist van nature. Al wat ik zeg in de Venetiaanse Gaanderijen is gebaseerd op neergeschreven dialogen. Die Tanzaniaanse Duitsers spraken mij accentloos aan: 'Ich bin ein Deutscher Soldat', zo fier waren ze omdat nog te kunnen vertellen, meer dan 60 jaar na de oorlog. Het leek wel de mooiste dag van hun leven."

Voor hun militaire inzet kregen die soldaten later nog een pensioen. "De Duitsers waren daar erg tevreden mee: die werden uitbetaald in Duitse Marken. Maar veel Congolezen van de Force Publique hebben wellicht nooit veel van hun 'Belgisch' pensioen gezien. 'Onze pensioenen gaan naar het kind van het Luipaard', zeiden de Congolezen. Zo werd toentertijd president Mobutu Sese Seko genoemd. Toch waren die mensen niet verbitterd en bleven ze vrolijk lachen. Ook hoopten ze misschien stiekem dat de blanke, ik dus, dat pensioen wel zou kunnen 'regelen'."

Graf von Götzen

Vandaag vaart nog altijd het sierlijke passagiersschip *MV Liemba* tussen het Tanzaniaanse Kigoma en de haven Mpulungu in Zambia. De legendarische Duitse oorlogsbodem *Graf von Götzen* was na de oorlog de inspiratiebron voor een aantal films en documentaires. Zo speelt het vaartuig een rol in C.S Foresters verhaal 'The African Queen', later verfilmd door John Huston. "Het schip werd in Duitsland gebouwd en met 3 vrachtschepen in 5000 onderdelen overgevoerd naar Tanzania. Tijdens de oorlog werd het vaartuig zwaar toegetakeld tijdens Belgisch- Congolese bombardementen. De Duitsers hebben het dan bewust laten zinken om het later eventueel te kunnen recupereren. Pas in 1927 heeft de Britse Navy het gelicht en kwam het 3 jaar later weer in de vaart als de M.V. *Liemba*. Toen ik in Tanzania was (1979 – 1990) heeft het Tijdelijk Samenwerkingsverband "Belgian Shipbuilders Corporation", voor rekening van de Belgische Ontwikkelings-samenwerking, het vaartuig nog heel ingrijpend gereviseerd. Tot vandaag is de voormalige "von Götzen" het oudste zeewaardig schip dat nog dagelijks in de vaart is."

Willy woont ondertussen al 24 jaar in Oostende en, niet onbelangrijk, met zicht op zee. "Ook in Tanzania had ik zicht op de Indische en in Ivoorkust op de Atlantische oceaan. Als geboren Limburger zou ik vandaag de zee niet meer kunnen missen."

Een Dag

IN DE
KONGOLESE
BROUSSE

De rivier

Een oranjeleune streep verlicht naarwyls de horizon. Reeds verzamelen zich de dragers, gekomen uit de naburige dorpen, voor het nachtverblijf van de blanken.

1

Téwyl de blanken haastig om soene maaltijd bereiding...

2

...komen de dragers in actie, halen de «tipoy» te voorschijn, hevestigen de draagstokken aan de koffers, wegtu de pakken op de hand.

3

Juni 1951
einde van mijn
Retorica
OLVr.College
Oostende...

ik vond ergens
deze mooie
folder
van MinKol.

het was meteen
'le coup
de coeur'

het wordt Congo
niets anders
hoe en wanneer?

en het werden
de allermooiste
tweintig jaren

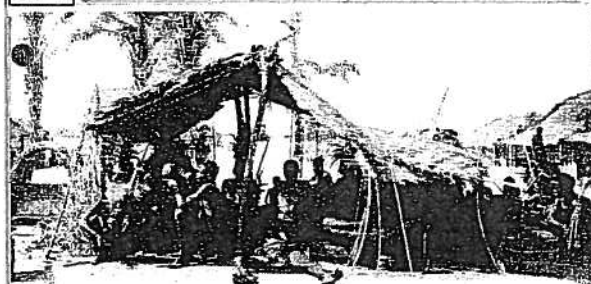
van mijn en
ons leven...

*Mole
Lieve*

De karaman is in het wind gedrongen... De inlanders gaan al zingend, heuden halte bij de rivieren om er met het nodige tumoor een bad te nemen.

4

...maken spionthoud in de gebuchten, waar zij op een aldai toeschouwen om er een pousse in te duimelen, fris water van de koelknuk te drukken of een wange tabakvoort uit een rustieke pijp te roken.

5

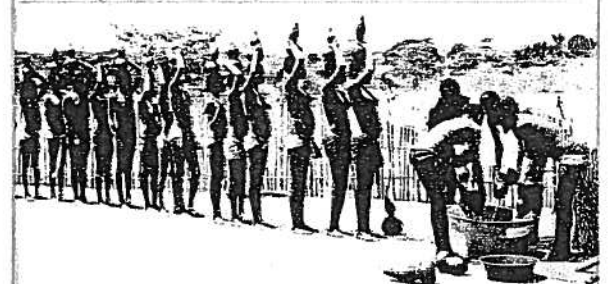
Ziehier het einde van de dogmars. Wij zijn in het dyp van het stamhoofd. Terwyl de diersta met luttel kietu hun boden afleggen, vergaderen het stamhoofd

6

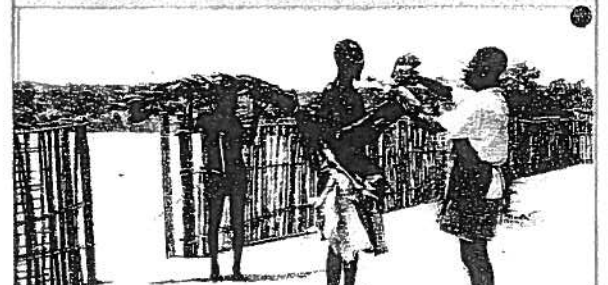
Middelereijl brengen de vrouwen op de open plaats van het nachtverblijf het hout aan voor de koken.

7

de jonge meisjes komet op my het fris water uitstorten voor het bad.

8

en de ouden boden magere kippen te koop aan.

9

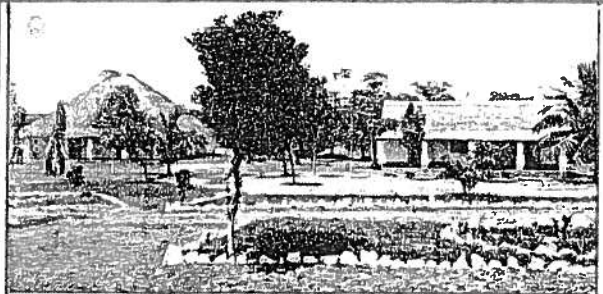
... en op het bureau van de plaatselijke schuldschlichter, een lange en inlander, van een te bedden, een klein gezin te helpen, al om hem stuk te helpen me spreken.

10

Dag en klaren, schenken de middelen, ledigen, leemten, in kate, tempel, zijn over. Op de burelen van de staat worden stans de wegen, gesloten.

13

Over de mangroben en de heide palm, staat de stakspannen, bij de tropenstreek.

11

... terwijl men op de markt, niet gekend, en dergelijke, in.

14

Blanken en zwarten, — allen namen een volledige, van.

12

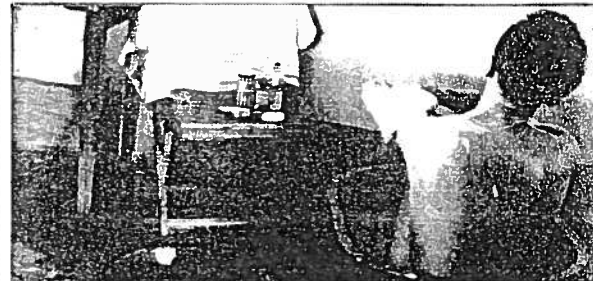
... en de plantagen, het gebied van een of ander gebouw, in de buurt.

15

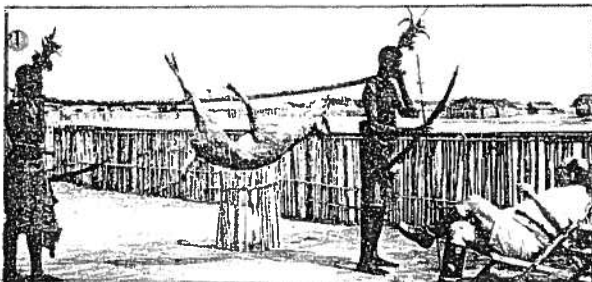
... waarbij de blanke, op individuele, steekkaarten, reukers, langdurig, stand optekend en althuis een nauw contact bewaart met zijn onderhorigen.

16

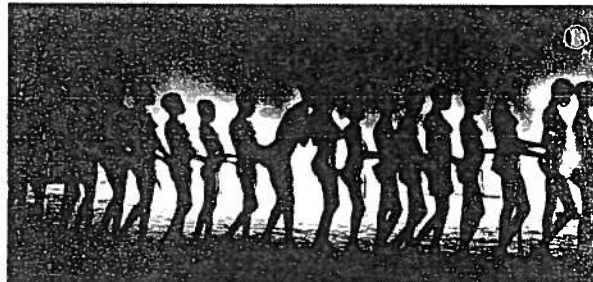
... en, in het nachterdij, geniet de blanke een verdwaald land.

19

De heeren worden gesloten. Het eerste ogenblik van rust van de slag. De lagers brengen een in het niet gerungen antiloop aan.

17

De dans viert heugtig tot op het ogenblik dat het houtvuur uitdoven zal.

20

De palmbomen van het dorp lijken verguld in de ondergaande zon. Boven de leeuwen daken drijft de rook der avondsamen...

18

Alles slaapt nu, in het dorp, behalve de blanke, die, zenuwachtig, te vergeefs de slaap zoekt onder het muskatenet, terwijl in de verte, onder de manen, hij.

21

OOSTENDENAAR CAMIEL DEJAEGHERE ONDER HETZELFDE DAK ALS PATRICE LUMUMBA

door Michel CAPON

met dank overgenomen
uit Oostends maand-
blad "DE PLATE"

nov 2011

We schrijven mei 1958. Belgisch Kongo wordt geteisterd door nationalistische gevoelens en daaruit voortvloeiende tribulaties. Inderdaad, 7 maanden later, op 04 januari 1959, braken er zeer hevige rellen uit in Léopoldville.

De plaats van het gebeuren is het café-restaurant "Chez Luttété", gelegen in de "cité" (zwarte wijk) van Leopoldville (nu Kinshasa) in Belgisch Kongo.

Patrice Lumumba (*1925) was in die periode actief lid van de politieke vereniging "Cercle Libéral Belgo-Congolaise". Dit was een liberale club met zowel blanke als zwarte leden. Het bestuur ervan bestond uit o.a.:

- Maître Jambon, voorzitter;
- Patrice Lumumba, ondervoorzitter;
- Camiel Dejaeghere, schatbewaarder.

Bijgaande foto's werden genomen bij het begin en het ontstaan van de glorieperiode van de politieke Patrice Lumumba. In deze periode was Lumumba onder meer werkzaam als P.R. (public relations) van de bierbrouwerij "Polar". Het eigenaardige wil nu dat er door het gouvernement een promotie op gang werd gezet om het alcoholverbruik onder de mannelijke bevolking te doen verminderen. Er werd gepropageerd dat het veel verkochte biermerk "Primus" de mannen impotent maakte.

In het midden van de foto: Camiel DEJAEGHERE, de gebrilde man met zijn, onafscheide sigaret in de mond.

Onmiddellijk daarop schakelde concurrent "Polar" de populaire Patrice Lumumba in om zijn tegenovergestelde ingang te doen vinden. Rechtstaand in een open camion, met een megafon in de hand, met tussendoor een Congolese muziekband, debiteerde Patrice zijn peptalk aan de vele toehoorders. Wat, naar men zegde, meer dan gedeeltelijk nog lukte ook.

Als stichter van de "Mouvement National Congolais" trad Patrice Lumumba op als militant voor de onafhankelijkheid van Kongo. Op 30 juni 1960 werd hij eerste minister van de "République du Congo". Het jaar erop, 1961, werd hij vermoord.

Wie was die Belgische schatbewaarder? Camiel Dejaeghere (geboren te Jabbeke op 14 juni 1927) trok als verificateur der belastingen in 1955 naar Belgisch Kongo, alwaar hij er tot en met 1959 verbleef. Anekdotisch terzijde: het maximum tarief van de inkomstenbelasting bedroeg toen slechts 16 %.

Na de woeligheden aldaar kwam hij naar België terug. Vanaf 1967 werd hij voor enkele jaren hoofdcontroleur van de Directe Belastingen te Oostende.

Onze Oostendenaar had meer geluk dan zijn zwarte Cercle-ambtgenoot. In 1983 werd hij benoemd tot directeur van de gerenommeerde Bijzondere Belasting Inspectie (gekend als B.B.I.) te Brussel. Zijn ambtsgebied strekte zich over gans België uit. Nadien, werd hij, in 1988, directeur van de Directe Belastingen te Brugge (ambtsgebied West-Vlaanderen). Zijn woonplaats bleef Oostende, alwaar hij op 02 juni 2011 overleed.

Bron: Persoonlijk archief van Camiel Dejaeghere.

In café-restaurant "Chez Luttété": Maître JAMBON, voorzitter "Cercle Libéral Belgo-Congolais". Patrice LUMUMBA, ondervoorzitter.

Vooraleer we de " groene oprisping" in de Oostendse Gemeenteraad kenden om er een Lumumbaplein in te huldigen samen met (Moscou, Cairo en Peking) was Oostende reeds betrokken in de Congo Katastrofe!

In Camiel Dejaeghere had Buisseret een liberale tegenspeler gevonden om " les imbéciles de l'ACV" op meesterlijke en brutale manier te "counteren "... Alsof de 100.000 Belgen in onze Kolonie deze néfaste politieke spelletjes nog nodig hadden om de misdadige " pari congolais" met nog meer zekerheid te doen mislukken...

Foto hiernaast werd meer dan twee jaar later opgenomen in het kersverse Congolese Parlement in de korte glorietijd van zijn premierschap.

Let op zijn vrouwelijke en blanke "hofhouding"..! Sic transit gloriam mundi...

*Als vreemden hebben we elkaar ontmoet,
als vrienden vonden we elkaar
we zijn takken van één boom, van 't zelfde huis de gangen...*

-34-

Dankbaar in ons hart namen we afscheid van:

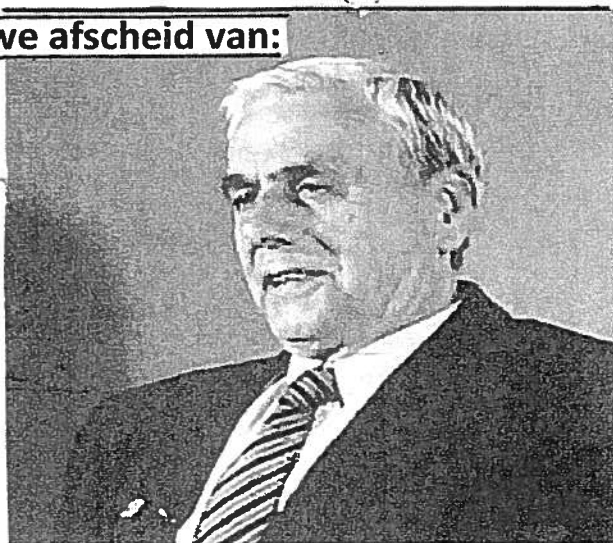

Robert Albert Thomas

Echtgenoot van wijlen mevrouw Maria Viktoria Wouters

*Burgerlijk Bouwkundig Ingenieur KU Leuven
Provinciaal Ingenieur KASAI*

Geboren te Elsene op 9 februari 1924
en overleden in het AZ Sint-Jan te Brugge
op 31 december 2014.

Willy Mertens

Echtgenoot van Mevrouw Lilian Guerrier de la Gaste († 2002)

Geboren te Welle op 10 november 1926 en overleden te Maarkedal op 14 december 2014,
gesterkt door het ziekensacrament.

*Magistraat op rust
Mede-Oprichter en Ere-Voorzitter Levensblij*

†
Zuster Bosco
Marie-Thérèse Linthout

Heel dankbaar en vertrouwend op Gods
liefde is rustig van ons heengegaan op
27 april 2015 te Heist-aan-zee

Zij was missionaris in Congo-Kasaï van 1959 tot 1991.

Op 2 mei 2015 heeft thuis van ons afscheid genomen, omringd door haar man,
haar kinderen en kleinkinderen, in aanwezigheid van Guy Mennen

Thérèse Jansseune

Echtgenote van Sam Annys

geboren te Ichtegem op 11 december 1932.

Nadine Morival

Lerares op rust

Mama van Tom en Barbara

dochter van ons lid D.HERMAN

Geboren in Gent op 9 maart 1945 en overleden
in het A.Z. Damiaan in Oostende op 31 maart 2015.

Luc BAUCHAU

Directeur honoraire au Ministère de la Prévoyance Sociale
Ancien Commissaire de District au Congo Belge
Né à Anvers le 6 novembre 1922
et décédé à Jette (Bruxelles) le 4 février 2015

WE ZIJN NIET ALLEEN EN WE STERVEN NOG NIET UIT!

Plaatsgebrek belet ons de volledige lijst af te drukken van onze MOHIKANEN- leden; dat doen we dan bij het jaareinde.

Maar "VOOR WAT HOORT WAT " en als dankbetuiging volgt hierna de lijst van ONZE STEUNENDE ERELEDEN die spontaan €25 – lidgeld hebben betaald. Dank zij hun "gulle bui" kunnen we in de Kersttijd een bijdrage storten aan de vijf NGO's in Congo, waarvan telkens een MOHIKAAN-lid de 'antenne' is. Hierover meer in volgend nummer.

Aelter Agnes	Aatrijke
Allemeesch Daniel	Roeselare
Baeyens Odilon	De Pinte
Bonne Anne-Rose	Brugge
Bruneel Herman	Lo-Reninge
Buttiens Ernest	Ekeren
Claeys-Maertens	Oostende
De Baets Herman	Oostende
De Cuyper Jean	Gent
De Jonghe Wilfried	Oostende
De Meyer Raoul	Gent
De Ruyter Alex	Heusden
De Visscher Lucas	Destelbergen
De Zeine Em.	Brugge
Declercq Edgard	Jabbeke
Dejonckheere Gilbert	Ieper
Delmotte Josephine	Roeselare
Deprez Gerard	Dilbeek
Devriese Robert	Lasne
D'Haene Andrea	Nieuwpoort
Eerdekens-Schoofs	Brugge
Ervinck Karel	Beernem
Geens Florimond	Elsene
Gheys Liliane	Koksyde
Hermans Walter	Westkapelle
Hoeree Lucien	Antwerpen
Jaspers Louis	Glorianes Fr.
Leicher Bernard	Wevelgem
Maertens Mariette	Bredene
Merveillie Raf	Oostende
Michaux Armand	Moorsele
Patoor Jacqueline	Dronen
Pil Roger	Oostduinkerke
Sabbe Albert	Gent
Schelfhout Joseph	Marke
Schutyser Ed.	Londerzeel
Six Ivan	Herenthals
Smis-Vlerik Andrea	Merelbeke
Stroobant Annette	Brugge
Van den Abeele	De Haan
Van Eyndhoven Louis	Mol
Van Torre Jozef	Varsenaere
Vanacker Jozef	Roesbrugge
Vandekerckhove J.	Mariakerke
Vandenbulcke Alfons	Roeselare
Vanneste Hugo	Stalville
Verbist- Mertens	Knokke-Heist
Vereecke Michel	Torhout
Versyck Marc	St.Andries
Vlaeminck Fernand	Gent
Weemaes-Mussche E.	Beveren-Waas

Allenus Willy	Oostende
Anthonissen Corneel	Boortmeerbeek
Blancke Carlos	Dilbeek
Bouckaert Eugene	Kortrijk
Buseyne Hubrecht	Loppem
Callewier Alex	Harelbeke
Cocqueraux Vic	St.Ulriks Kapelle
De Clercq J.P.	Kruishoutem
De Decker Maria	Knokke
De Jonghe Patrik	Kortrijk
De Pauw Gilbert	Afsnee
De Rycke Cecile	Beernem
De Weireld Gisèle	St.Denis Westrem
Debeuckelaere Michel	Aalst
Defrancq Arthur	Wervik
Delarue Palmer	Brasschaat
Demolder Cecile	Brugge
Deschodt Beatrix	Oostende
Dewulf Gratiana Zr.	Nieuwpoort
Duytschaever Benedict	Ekeren
Eggermont Boudewijn	Leffinge
Faeles Michel	St.lambr.Woluwe
Gevaert André	St.Kruis Brugge
Gryson-Sinnaeve	Brugge
Hermans Luc	Ieper
Huart Michel	Machelen
Lamote Carlo	Oostende
Lenoir Jozef	Maldegem
Mergaert Jef	Brugge
Merveillie Eddy	Burst
Opsomer Agnella Zr.	Ingelmunster
Permeke James	Alicante
Reynders Paul	Assesse
Scharpé Jan	Roeselare
Schuer Marcel	St.Mart.Latem
Servranckx Hugo	Evergem
Slabbinck Wilfrieda	Oostende
Souris -Slabinck	Brugge
Timperman Edgard	Roeselare
Vanden Hole Krisje	Lichtaart
Van Hassel Daisy	Diest
Van Wambeke Gerda Zr.	Deftinge
Van Cotten Arthur	Nieuwpoort
Vandemaele Frank	Oostende
Vanhoucke Maria	Gent
Vanpoelvoorde Ant.	Erembodegem
Verbrugge Reginald	Roeselare
Verhé Monique	St.Andries
Versele Nora	Oostende
Vlassenroot Marc	Dendermonde
Zusters van Liefde	Gent

Je leeft maar één keer, echt maar één keer en dan bedoel ik echt
MAAR EEN KEER !

hij zij sterft langzaam
die niet leest, die niet reist
die nooit muziek beluistert
die geen behagen vindt in zichzelf.

hij zij sterft langzaam
die zichzelf niet gaarne ziet
die zich niet laat helpen.

hij zij sterft langzaam
die slaaf van sleur is geworden
die elke dag hetzelfde traject aflegt
die nooit de pas verandert
die het niet aandurft
de kleur van zijn kleren te veranderen
die nooit spreekt met een onbekende.

hij zij sterft langzaam
die passie en emoties vermijdt
want deze brengen glans in de ogen
en herstellen het gebroken hart.

hij zij sterft langzaam
die geen wending aan het leven geeft
bij ongeluk in werk of liefde
die het zekere noch het onzekere
aandurft te veranderen
op zoek naar een droom.

hij zij sterft langzaam
die het zich niet permitteert
zij het maar éénmaal in het leven
alle goede raad in de wind te slaan!

leef nu, durf nu, doe het nu!
laat je niet langzaam doodgaan!